

KASVATUSTYYLIT, KOULU-UUPUMUS JA KOULUINNOKKUUS

Elina Jurmu ja Teija Nuutinen

Pro gradu –tutkielma

Psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Toukokuu 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

JURMU, ELINA JA NUUTINEN, TEIJA: Kasvatustyyli, koulu-uupumus ja kouluinnokkuus

Pro gradu –tutkielma, 41 s.

Ohjaaja: Professori Katariina Salmela-Aro

Psykologia

Toukokuu 2013

Tutkimme kasvatustyylien yhteyttä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen 15-20-vuotiailla suomalaisilla nuorilla. Tarkastelimme myös eroavatko kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden väliset yhteydet tyttöjen ja poikien välillä sekä vanhempien ja nuorten arvioimana. Tutkimus toteutettiin osana laajempaa FinEdu-tutkimusta, jonka tavoitteena on tutkia nuorten koulutuksellisia siirtymiä ja valintoja. Tässä kyselytutkimuksessa oli mukana 214 nuorta vuosina 2004-2008 sekä heidän vanhempansa vuonna 2004. Alkumittauksessa nuoret olivat 15-16-vuotiaita. Kasvatustyyliä tutkittiin lämpimyden, psykologisen kontrollin, behavioraalisen kontrollin ja valvonnan näkökulmasta. Koulu-uupumusta tarkasteltiin sekä kyynisyyden, väsymyksen ja riittämättömyyden tunteiden avulla että näiden yhdistelmänä ja kouluinnokkuutta puolestaan tarmokkuuden, uppoutumisen ja omistautumisen yhdistelmänä. Yhteyksien tarkasteluun käytettiin korrelaatioita ja lineaarista regressioanalyysia. Tulokset osoittivat, että vanhempien lämpimyys nuorten arvioimana sekä valvonta nuorten ja vanhempien arvioimana suojasivat koulu-uupumukselta. Psykologinen kontrolli toimi koulu-uupumuksen riskitekijänä. Isän psykologinen kontrolli kuitenkin oli yhteydessä kouluinnokkuuteen. Kun yhteyksiä tarkasteltiin sukupuolittain, isän valvonta ja lämpimyys olivat suojaavia tekijöitä tyttöjen koulu-uupumuksen kannalta. Pojilla puolestaan suojaavana tekijänä toimi äidin valvonta ja lämpimyys. Pojilla äidin arvioima psykologinen kontrolli oli koulu-uupumuksen riskitekijä, mutta tytöillä se suojasi koulu-uupumukselta. Vanhempien ja nuorten arvioimien kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen erosivat osittain valvonnan ja lämpimyden osalta. Vanhempien lämpimyys nousi selkeästi esille suojaavana tekijänä koulu-uupumuksen kannalta. Nuorten kouluun liittyvän stressin vähentämiseksi opettajat, kouluterveydenhoitajat, koulupsykologit ja koulukuraattorit voisivat tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Avainsanat: kasvatustyyli, koulu-uupumus, kouluinnokkuus, pitkittäistutkimus, nuoret

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Department of Psychology

JURMU, ELINA AND NUUTINEN, TEIJA: Parenting styles, school burnout and schoolwork engagement

Master's thesis, 41 pgs.

Supervisor: Professor Katariina Salmela-Aro

Psychology

May 2013

This study investigated whether parenting styles were associated with school burnout and schoolwork engagement among Finnish adolescents aged between 15 and 20 years. The associations were examined separately by gender and whether the parenting styles were evaluated by adolescents or parents. This study was part of the FinEdu study which examines the educational transitions and choices of Finnish adolescents. This study was based on a questionnaire. In all, 214 adolescents participated in this study between 2004 and 2008. Their parents answered the questionnaire in 2004. At the baseline, the adolescents were aged 15 or 16. In this study, the parenting styles were defined dimensionally from the points of view of warmth, psychological control, behavioral control and monitoring. School burnout was measured by cynicism, exhaustion and feelings of inadequacy and by a combination of these dimensions. Schoolwork engagement was measured by a combination of energy, absorption and dedication. To examine associations between parenting styles and school burnout and schoolwork engagement the correlation analyses and linear regression analyses were used. The results showed that parental warmth and monitoring were protective factors for school burnout whereas psychological control was a risk factor for school burnout. Father's psychological control, however, was associated with schoolwork engagement. Father's monitoring and warmth were protective factors for girls' school burnout. Mother's psychological control was a risk factor for school burnout among boys, but it served as a protective factor for school burnout among girls. For boys, the protective factors were mothers' monitoring and warmth. The associations between monitoring and warmth and school burnout were different when evaluated by adolescents and parents. Overall, the associations were moderate, parental warmth being the most significant protective factor for school burnout. It can also be said that teachers, school nurses, school psychologists and school welfare officers could support parents in bringing up their children in order to reduce school-related stress among adolescents.

Keywords: parenting styles, school burnout, schoolwork engagement, longitudinal study, adolescents

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Koulu-uupumus.....	3
1.2 Kouluinnokkuus.....	5
1.3 Kasvatustyyli.....	6
1.4 Kasvatustyylien yhteys lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin.....	7
1.5 Kasvatustyylien taustalla olevat tekijät.....	10
1.6 Tutkimuksen tavoitteet ja hypoteesit.....	11
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	12
2.1 Aineisto.....	12
2.2 Menetelmät ja muuttujat.....	13
2.3 Tilastolliset menetelmät.....	15
3 TULOKSET	17
3.1 Kuvailevat tulokset.....	17
3.2 Kasvatustyylien yhteys koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen.....	17
3.2 Sukupuolierot kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden välisissä yhteyksissä	24
3.3 Nuorten ja vanhempien arvioiden eroavaisuudet kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden välisissä yhteyksissä	26
4 POHDINTA.....	26
4.1 Keskeiset tulokset.....	27
4.2 Tutkimuksen arviointia.....	29
4.3 Jatkotutkimushaasteet ja johtopäätökset.....	31
LÄHTEET	33

ESIPUHE

Pääsimme tekemään Pro gradu -tutkielmaamme osana laajempaa tutkimushanketta, FinEdu-tutkimusta. Ohjaajamme professori Katariina Salmela-Aro on tutkinut koulu-uupumusta ja kouluinnokkuutta Suomessa ja hänen tutkimusryhmänsä on julkaissut aiheesta artikkeleita tasokkaissa kansainvälisissä vertaisarvioituissa julkaisuissa. Olikin antoisaa päästä mukaan tähän tutkimushankkeeseen jatkamaan arvokasta työtä nuorten hyvinvoinnin puolesta. Perhe on tärkeä kehityksellinen ympäristö lapsille ja nuorille. Perhe on myös yhä enemmän esillä, kun puhutaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista, joten valitsimme tarkasteluun miten kasvatustyyli on yhteydessä niin koulu-uupumukseen kuin koulu-innokkuuteen. Aihepiiri oli myös molemmille tekijöille mielenkiintoinen niin ammatillisesti kuin oman vanhemmuuden näkökulmasta. Toisella allekirjoittaneella on kaksi leikki-ikäistä lasta ja toisen mahassa kehittyy parhaillaan uusi pieni ihminen. Syksy 2012 meni lähinnä aihetta rajaten ja hautoen, mutta vuoden 2013 alusta pääsimme hyvään vauhtiin pro gradu -tutkielmamme kanssa. Suurena apuna työskentelyssä on ollut Google Docs -työkalu, jonka avulla olemme voineet tehdä työtä eri paikkakunnilta lähettämättä jatkuvasti uusia versioita toisillemme sähköpostin täytteenä. Google Docsissa olemme nähneet reaaliaikaisesti mitä kohtaa toinen muokkaa, ja olemme voineet keskustella samaan aikaan chat-toiminnon avulla. Ilolla suosittelemme Docsia muillekin graduntekijöille ja tutkijoille, jotka kirjoittavat yhteisartikkelia. Muutamia kertoja olemme toki nähneet kasvotusten. Myös ohjaus on sujunut hyvin sähköpostilla, Skypen kautta ja muutamia kertoja tavatessamme. Tutkielman teko on vaatinut meiltä hyvää organisointikykyä, aikatauluttamista ja vastuunottamista yhteisestä projektista. Tutkielman teossa olemme päässeet tutustumaan sekä kasvatustyylien tutkimukseen että koulu-uupumusta ja kouluinnokkuutta käsittelevään tutkimukseen.

Jyväskylässä ja Kuopiossa 15.5.2013.

Elina Jurmu ja Teija Nuutinen

1 JOHDANTO

Nyky-yhteiskunnan kovat vaatimukset tehokkuudesta ja tuottavuudesta ovat siirtyneet yhä nuorempiin ikäluokkiin. Suomessa koululaiset ovat menestyneet tiedoiltaan ja taidoiltaan hyvin sekä kansainvälisen PISA- (Programme for International Student Assessment) että TIMMS-tutkimuksen (Trends in International Mathematics and Science Study) mukaan, mutta molemmat tutkimukset kertovat oppilaiden motivaation ja oppimisen ilon olevan hukassa (Kupari, Vettenranta, & Nissinen, 2012; Välijärvi, 2012). Suomalaiset nuoret kokevat enemmän stressiä koulutyöstä kuin nuoret länsimaissa keskimäärin (Ramelow ym., 2012) ja koululaiset raportoivat myös koulu-uupumusta huolestuttavan paljon, jopa 10-15 % (Salmela-Aro, Kiuru, Pietikäinen, & Jokela, 2008b). Lukiolaisista tytöistä peräti joka viides kärsii koulu-uupumuksesta (Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012).

Koulu-uupumus voidaan määritellä pitkittyneeksi kouluun liittyväksi stressioireyhtymäksi, jonka keskeisiä piirteitä ovat koulutyöhön liittyvä väsymys, kyynistyminen ja riittämättömyyden tunteet (Salmela-Aro, 2009a; Salmela-Aro, Kiuru, Leskinen, & Nurmi, 2009b; Vasalampi, Nurmi, & Salmela-Aro, 2010). Pitkittyessään koulu-uupumus voi johtaa masennukseen (Salmela-Aro, Savolainen, & Holopainen, 2009c). Se voi myös aiheuttaa opintojen viivästymistä (Vasalampi ym., 2010), mikä on tyypillinen ilmiö Suomessa. Esimerkiksi vuonna 2011 uusista ylioppilaista 62 prosenttia jäi ilman tutkintoon johtavaa jatko-opiskelupaikkaa (Tilastokeskus, 2012). Kouluinnokkuutta puolestaan kuvaavat koulutyöhön liittyvä tarmokkuus, uppoutuminen ja omistautuminen (Salmela-Aro & Upadaya, 2012; Schaufeli, Martinez, Pinto, Salanova, & Bakker, 2002). Kouluinnokkuus voi muun muassa myötävaikuttaa sopivan koulutuspolun valintaan ja lukion jälkeisen koulutussiirtymän onnistumiseen (Vasalampi ym., 2010).

Korkea kouluinnokkuus ja alhainen koulu-uupumus voidaan määritellä kouluhyvinvoinniksi (Vasalampi ym., 2010). Kouluhyvinvoinnilla on monia pitkälle vaikuttavia positiivisia seurauksia nuoren elämään. Yleensäkin hyvinvoinnin on todettu johtavan ihmisen asettamaan tavoitteita, jotka vastaavat hänen senhetkistä elämäntilannettaan (Salmela-Aro & Nurmi, 1997). Elämäntilannetta vastaavat tavoitteet puolestaan suuntaavat elämää kohti onnistunutta sosiaalisuutta ja hyvinvointia.

Vanhemmat ovat keskeisessä roolissa nuorten psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Esimerkiksi poikkikulttuurisen katsaustutkimuksen mukaan vanhempien tuen, läheisyyden ja hyväksynnän puute on useassa tutkimuksessa ollut yhteydessä nuorten masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen, käyttäytymisen ongelmiin ja päihteiden käyttöön (Rohner & Britner, 2002). Vanhempien kasvatustyyliä voidaan kuvata dimensionaalisesti lämpimyden, behavioraalisen kontrollin ja psykologisen kontrollin kautta (Barber, 1996, 2002; Baumrind, 1966, 1991; Maccoby & Martin, 1983). Lämpimyyttä kuvailevat vanhempien vastaanottavaisuus ja heidän lapselle antama tuki, behavioraalisella kontrollilla tarkoitetaan lapsen käyttäytymisen valvontaa ja rajojen asettamista ja psykologinen kontrolli puolestaan on tunkeilevaa lapsen mieleen vaikuttamista (Aunola, 2005; Barber, 1996, 2002). Näiden kasvatustyylien on osoitettu olevan yhteydessä nuorten hyvinvointiin siten, että lämpimyyden ja behavioraalinen kontrolli ovat yhteydessä sopeutuvaan toimintaan ja psykologinen kontrolli on negatiivisesti yhteydessä hyvinvointiin (Aunola, 2005; Barber, 1994, 1996; Gray & Steinberg, 1999; Laird, Pettit, Bates, & Dodge, 2003; Loukas, 2009; Operario, Tschann, Flores, & Bridges, 2006). Lämmin, rajoja asettava ja itsenäisyyteen kannustava perheympäristö tukee siis lapsen psyykkistä ja sosiaalista kehitystä, ja auttaa kohtaamaan kehitystehtäviä (ks. esim. Aunola, 2005).

Koulu-uupumuksen tutkiminen on tärkeää, koska pahoinvointi koulussa johtaa haitallisiin seurauksiin sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta (Salmela-Aro ym., 2009b). Kouluinnokkuus puolestaan lisää nuorten hyvinvointia (Salmela-Aro & Upadaya, 2012). Koulu-uupumusta ja kouluinnokkuutta on tarpeen tutkia vanhemmuuden näkökulmasta, koska nuorten keskeinen kehityksellinen konteksti on perhe. Tämän poikkileikkausasetelmaa ja pitkittäisasetelmaa yhdistävän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kasvatustyylien yhteyttä 15-20-vuotiaiden koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen. Tarkastelemme yhteyksiä myös sukupuolittain. Lisäksi tutkimme, eroavatko kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen sen mukaan ovatko kasvatustyylien arviot lapsen vai vanhemman. Aluksi tarkastelemme tutkimuksemme kannalta keskeisiä käsitteitä; koulu-uupumusta, kouluinnokkuutta, ja kasvatustyyliä (behavioraalinen kontrolli, psykologinen kontrolli, lämpimyyden ja valvonta) Aikaisempaan kirjallisuuteen perustuen tarkastelemme myös kasvatustyylien yhteyttä lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin, koska aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta kasvatustyylien yhteydestä nuorten koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen on hyvin niukasti. Useat eri tekijät, kuten opettajan kannustus ja tuki (Salmela-Aro ym., 2008b) sekä vertaisuhteet (Kiuru, Aunola, Nurmi, Leskinen, & Salmela-Aro, 2008) voivat myös olla yhteydessä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen, mutta keskitymme kirjallisuuskatsauksessa vain oleellisesti tutkimuskysymyksiin liittyviin

tekijöihin. Kirjallisuuden jälkeen esittelemme tutkimuskysymykset ja hypoteesit, tutkimusaineiston, mittarit, menetelmät ja tulokset. Lopuksi pohdimme käytettyjen mittareiden ja menetelmien sopivuutta vastata tutkimuskysymyksiin, tulosten pätevyyttä ja yleistettävyyttä sekä tarkastelemme tuloksia suhteessa aikaisempiin tutkimustuloksiin.

1.1 Koulu-uupumus

Koulunkäyntiin liittyy useita erilaisia stressitekijöitä kuten akateemisen menestymisen paine, aikapaine, jatkuva arviointi, opettajan ja vanhempien odotusten täyttäminen ja kilpailu vertaisten kanssa (Shin, Lee, Kim, & Lee, 2012). Koulu-uupumuksen ajatellaan kehittyvän jatkuvan kouluun liittyvän stressin seurauksena, kun koululainen ponnistelee saavuttaakseen joko omat, vanhempien tai opettajan liialliset odotukset koulutyössä verrattuna koululaisen omiin voimavaroihin (Salmela-Aro ym., 2009b). Koulu-uupumus on siis pitkittynyt kouluun liittyvä stressioireyhtymä, ja sille keskeisiä piirteitä ovat voimakas emotionaalinen väsymys koulutyöhön, kyyninen suhtautuminen koulua kohtaan ja kouluun liittyvä riittämättömyyden tunne (Salmela-Aro ym., 2009b; Schaufeli ym., 2002). Uupuneen nuoren väsymys ei mene nukkumalla ohi, vaan se on kroonista ja nuori kokee itsensä rasittuneeksi (Vasalampi ym., 2010; Salmela-Aro ym., 2009b; Salmela-Aro, 2009a). Kyynisyyttä puolestaan kuvaavat mielekkyyden ja kiinnostuksen katoaminen koulutyöstä sekä koulutyön merkityksen aliarvioiminen. Riittämättömyyden tunteita kuvaavat heikentynyt akateeminen itsetunto ja tunne siitä, ettei saa niin paljon aikaiseksi kuin ennen (Vasalampi ym., 2010; Salmela-Aro ym., 2009b; Salmela-Aro, 2009a).

Koulu-uupumus on suhteellisen uusi käsite, ja koulu-uupumuksen teoreettiset juuret ovat työuupumuksen tutkimuksessa (Maslach, Schaufeli, & Leiter, 2001). Koska lapsille ja nuorille koulu on konteksti, jossa he työskentelevät, on koulu-uupumus käyttökelpoinen käsite myös koulukontekstissa (Salmela-Aro ym., 2009b). Useat eri tutkijat ovat kehittäneet mallinsa uupumuksen kehittymisestä (Golembiewski, 1989; Leiter & Maslach, 1988; Lee & Ashforth, 1993; Taris, 2005). Parker ja Salmela-Aro (2011) testasivat miten hyvin nämä erilaiset mallit sopivat suomalaisten koululaisten aineistoon. Kaikkein parhaiten aineistoon sopi Tarisin (2005) malli, jossa sekä väsymys että kyynisyys ennustivat riittämättömyyden tunteita (Parker & Salmela-Aro, 2011).

Koulu-uupumuksella on negatiivisia seurauksia nuoren elämään. Se heijastuu sekä koulunkäyntiin että vapaa-aikaan. Oireina voivat olla unihäiriöt, somaattiset oireet kuten päänsärky ja niskakipu sekä arvosanojen romahtaminen (Salmela-Aro & Näätänen, 2005). Lukioaikaisen uupumuksen on todettu ennustavan tytöillä jatko-opintojen viivästyistä ja alhaisempia koulutustavoitteita (Vasalampi ym., 2010). On myös osoitettu, että nuoret arvioivat sitä pessimistisemmin omia suorituksiaan ja pystyvyyttään saavuttaa omia tavoitteitaan, mitä enemmän he kokevat olevansa uupuneita (Nurmi & Salmela-Aro, 2002). Koulu-uupumuksen vakavuus voi vaihdella (Salmela-Aro ym., 2009c). Lievimmillään se voidaan nähdä kouluun liittyvänä stressi-tilana ja pahimmillaan vakavana uupumuksena. Mitä vakavampaa uupumus on, sitä lähempänä se on masennusta (Iacovides, Fountoulakis, Kaprinis, & Kaprinis, 2003). Pitkittäistutkimuksessa on myös havaittu, että koulu-uupumus ennustaa myöhemmin ilmeneviä masennusoireita, ja pitkittyessään koulu-uupumus voi johtaa masennukseen (Salmela-Aro ym., 2009c). Koulu-uupumus-käsitteellä onkin yhtenäisiä piirteitä stressi-, ahdistus- ja masentuneisuus -käsitteiden kanssa, ja määritelmät ovat osittain päällekkäisiä (Salmela-Aro ym., 2009b). Masennusoireet ovatkin yhteydessä kaikkiin kolmeen uupumuksen osa-alueeseen erikseen ja koulu-uupumukseen kokonaisuudessaan. Koulu-uupumus eroaa näistä lähikäsitteistä siten, että se ilmenee ja sitä mitataan aina koulukontekstissa. Esimerkiksi masennusta luonnehtii usein ilmeneminen kaikilla elämänalueilla, kun taas koulu-uupumus on nimenomaan kouluun liittyvää uupumusta (Salmela-Aro ym., 2009c).

Suomalaisista nuorista vakavaa koulu-uupumusta raportoi noin 10 % (Salmela-Aro & Näätänen, 2005). Riskissä uupua on noin joka kolmas nuori. Koulu-uupumus on tytöillä yleisempää kuin pojilla, ja suomalaisista lukiolaistytöistä jopa viides on raportoinut koulu-uupumuksesta (Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012). Tytöt kokevat yleensä enemmän stressiä, ja oireilevat enemmän sisänpäin kuin pojat (Jose & Ratcliffe, 2004; Pomerantz, Altermatt, & Saxon, 2002). Sukupuolten välisiä eroja on selitetty muun muassa sillä, että tytöt ovat sitoutuneempia koulunkäyntiin ja pitävät akateemista menestystä tärkeämpänä kuin pojat (Vasalampi ym., 2010). Näin epäonnistuminen koulunkäyntiin liittyvissä tavoitteissa voi olla merkityksellisempää tytöille kuin pojille, mikä saattaa altistaa koulu-uupumukselle. Erityisessä riskiryhmässä saattavat olla tunnolliset ja koulussa hyvin menestyvät tytöt (Salmela-Aro ym., 2008b). Lukiolaiset kokevat uupumusta enemmän kuin ammattioppilaitoksissa opiskelevat (Salmela-Aro, Kiuru, & Nurmi, 2008a). Lukiossa lisääntyvät erityisesti riittämättömyyden tunteet ja kyynisyys.

Koulu-uupumuksen ajassa tapahtuvia muutoksia on tutkittu vasta vähän, mutta WHO:n koululaistutkimuksen tulosten valossa näyttää siltä, että koulutyöstä kuormittuminen on yleistynyt viime vuosina (Kämppe ym., 2012). Tytöt myös kokevat yhä useammin koulutyön väsyttäväksi.

Tässä lähes 40 maan vertailussa Suomi on koulutyöstä eniten kuormittuneiden ylimmässä kolmanneksessa.

1.2 Kouluinnokkuus

Kouluinnokkuutta kuvailevat tarmokkuus, koulutyöhön uppoutuminen ja koulutyölle omistautuminen (Salmela-Aro & Upadaya, 2012; Schaufeli ym., 2002). Tarmokkuus näkyy sekä energisyytenä että sinnikkyyttenä, ja siihen liittyy myös positiivinen suhtautuminen koulunkäyntiin. Uppoutuminen puolestaan näkyy keskittymisenä ja tyytyväisyytenä. Omistautuminen tarkoittaa koulutyön kokemista merkityksellisenä. Kouluinnokkuus ilmenee myös positiivisena suhtautumisena koulua kohtaan ja opiskelukeskeisenä asenteena (Vasalampi ym., 2010). Kouluinnokkuuteen liittyy sekä emotionaalinen (tarmokkuus), behavioraalinen (uppoutuminen) että kognitiivinen (omistautuminen) ulottuvuus (Salmela-Aro & Upadaya, 2012).

Kouluinnokkuuden (engl. schoolwork engagement) vaikutuksia ei ole vielä kovin kattavasti tutkittu, koska kouluinnokkuus on suhteellisen uusi käsite. Myös innokkuuden käsite on peräisin työhyvinvoinnin tutkimuksesta. Työn imu (engl. work engagement), joka vastaa kouluinnokkuutta työkontekstissa, on myönteisesti yhteydessä työntekijän hyvinvointiin ja terveyteen (Hakanen & Schaufeli, 2012; Hakanen & Lindbohm, 2008; Airila, Hakanen, Punakallio, Lusa, & Luukkonen, 2012; Hallberg & Schaufeli, 2006). Oletettavaa siis on, että kouluinnokkuuskin heijastuu myönteisesti nuoren elämään. Viitteitä on siitä, että tytöillä kouluinnokkuus lukiossa ennustaa menestystä lukionjälkeisessä koulutussiiirtymässä (Vasalampi ym., 2010). Lisäksi Salmela-Aron ja Upadayan (2012) mukaan koulu-uupumus ja masennusoireet ovat käänteisesti yhteydessä kouluinnokkuuteen, kun taas hyvä itseluottamus ja koulumenestys ovat positiivisesti yhteydessä kouluinnokkuuteen nuorilla. Vähäinen kouluinnokkuus on yhteydessä myös koulu-uupumuksen osa-alueista kyynisyyden ja riittämättömyden tunteisiin. Kouluinnokkuuden sijaan enemmän on tutkittu kouluun sitoutumista ja sitä miten kouluun sitoutuminen (engl. school engagement, Fredricks, Blumenfeld, & Paris, 2004) on yhteydessä nuorten hyvinvointiin. Kouluun sitoutuminen on lähellä kouluinnokkuuden käsitettä, ja kouluun sitoutumiseenkin liittyy käyttäytymiseen liittyvä osa-alue (osallistuminen koulussa, sääntöjen noudattaminen), emotionaalinen osa-alue

(suhtautuminen opettajiin, koulukavereihin, kuuluminen koulu yhteisöön) ja kognitiivinen osa-alue (opiskeluun panostaminen) (Fredricks ym., 2004). Kouluinnokkuus ja kouluun sitoutuminen kuitenkin eroavat siten, että kouluinnokkuus määritellään erityisesti innokkuutena koulutyötä kohtaan (Salmela-Aro & Upadaya, 2012). Kouluun sitoutuminen puolestaan on laajempi käsite. Korkeampi kouluun sitoutuminen on ollut yhteydessä vähäisempään riskikäyttäytymiseen (tupakointi, alkoholin käyttö) sekä runsaampaan terveyttä edistävään käyttäytymiseen (fyysinen aktiivisuus, kasvien syönti) (Carter, McGee, Taylor, & Williams, 2007), ja se näyttää myös suojaavan mielenterveyden ongelmilta (Bond ym., 2007).

Tytöillä kouluinnokkuus näyttää olevan yleisempää kuin pojilla (Salmela-Aro & Upadaya, 2012). Tytöt yleensä menestyvät paremmin opinnoissa (Pomerantz ym., 2002), ja arvostavat koulunkäyntiä poikia enemmän (Berndt & Miller, 1990). Salmela-Aron ja Upadayan (2012) mukaan kouluinnokkuudessa on myös koulutusalaakohtaisia eroja. Ammattikoululaiset kokevat enemmän kouluinnokkuutta kuin lukiolaiset. Voi olla, että tämä johtuu suuremmista akateemisista vaatimuksista lukiossa, jotka kuluttavat voimavaroja.

1.3 Kasvatustyyli

Kasvatustyyllillä tarkoitetaan vanhempien asennoitumista lapsiinsa, joka heijastuu arkielämän vuorovaikutukseen (Aunola, 2005; Darling & Steinberg, 1993). Kasvatustyyllillä ei siis viitata konkreettiseen toimintaan vaan paremminkin kokonaisvaltaiseen asenteeseen toimia. Teoriaa kasvatustyyleistä on ollut luomassa Baumrind (1966, 1991), ja sitä ovat laajentaneet muun muassa Maccoby ja Martin (1983). Alunperin kasvatustyyliä luonnehdittiin toiminnan kontrolloivuuden (vaativuuden) ja emotionaalisen lämpimyden (vastaanottavaisuuden) kautta (Baumrind, 1966, 1991; Maccoby & Martin, 1983). Näiden on todettu olevan suhteellisen pysyviä vanhemman ominaisuuksia (Holden & Miller, 1999). Myöhemmin huomattiin, että jako kontrolloivuuteen ja lämpimyteen on riittämätön kasvatustyyliä kuvatessa, sillä kontrollin vaikutuksesta lasten ja nuorten kehitykseen saatiin hyvin erilaisia tuloksia (Barber 1996, 2002). Näin kontrolloivuus jaettiin vielä behavioraaliseen kontrolliin ja psykologiseen kontrolliin. Jako oli esillä

kirjallisuudessa jo 1960-luvulla (Baumrind, 1966; Schaefer, 1965), mutta se on vakiinnuttanut paikkansa kirjallisuudessa vasta paljon myöhemmin (Aunola, 2005).

Psykologinen kontrolli on lapsen psykologiseen maailmaan vaikuttamista. Se on syyllistävä ja tunkeilevaa lapsen psykologisen ja emotionaalisen kokemuksen ja ilmaisun rajoittamista, mitätöimistä ja manipuloimista (Barber, 1996, 2002). Vanhempien psykologinen kontrolli aiheuttaa lapselle vaikeuksia kehittää terve itsetietoisuus ja muodostaa terve käsitys itsestä. Behavioraalisella kontrollilla puolestaan viitataan vanhemman johdonmukaiseen pyrkimykseen asettaa rajat lapsen käyttäytymiselle. Behavioraalinen kontrolli sisältää myös tietoisuuden lapsen tekemisistä (Kerr & Stattin, 2000). Lämpimyyttä luonnehtivat tukeminen, hyväksyntä, sitoutuneisuus ja positiivisten tunteiden osoitus (Aunola, 2005; Maccoby & Martin, 1983) Esimerkiksi hymy, halaus, kannustus ja rohkaisu ovat merkkejä lämpimyydestä (Leinonen, 2004).

1.4 Kasvatustyylien yhteys lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin

Tuoreessa korealaisessa poikkileikkaustutkimuksessa osoitettiin sekä äidin että isän optimaalisen kasvatustyylin olevan yhteydessä matalampiin pisteisiin kaikilla kolmella koulu-uupumuksen osa-alueella (väsymys, kynnisyys, riittämättömyyden tunne) (Shin ym., 2012). Tutkimuksessa optimaalisella kasvatustyyllillä tarkoitettiin vanhempien lämmintä ja ymmärtäväistä kasvatustapaa sekä nuoren itsenäisyyden hyväksymistä. Sen sijaan kasvatustyylien yhteydestä kouluinnokkuuteen ei juurikaan ole tutkimusta. Kasvatustyyli on kuitenkin yhdistetty monin tavoin lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin.

Psykologinen kontrolli on yhdistetty sekä nuorten sisäisiin ongelmiin että ongelmakäyttäytymiseen (Barber, 1994, 1996). Sen on havaittu ennustavan masentuneisuutta (Barber, 1996; Loukas, 2009) ja epäsosiaalista käyttäytymistä (Barber, 1996). Se on myös yhdistetty riippuvuuteen, sosiaaliseen vetäytymiseen, passiivisuuteen, syyllisyyden tunteisiin ja alhaiseen itsetuntoon (Barber, 1996).

Riittämättömän behavioraalisen kontrollin on puolestaan havaittu olevan yhteydessä ongelmakäyttäytymiseen (Barber, 1994). Se on yhdistetty puutteelliseen käyttäytymisen säätelyyn, kuten

impulsiivisuuteen, aggressiivisuuteen ja rikollisuuteen (Barber, 1996). On todettu, että behavioraalisien kontrollin ollessa riittämätöntä, nuoret ovat todennäköisemmin alttiita vertaisten vaikutuksille. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien tieto siitä, mitä lapset tekevät, keiden kanssa he liikkuvat ja missä he viettävät aikaansa, on suojaava tekijä nuorten ongelmakäyttäytymisen kannalta tarkasteltuna. Seurantatutkimuksessa on osoitettu, että vanhempien valvonta on yhteydessä vähäisempään ongelmakäyttäytymiseen ja vanhempien lisääntynyt valvonta seurannan aikana on käänteisesti yhteydessä lisääntyneeseen ongelmakäyttäytymiseen (Laird ym., 2003). Vastaavasti vähäisen valvonnan on havaittu ennustavan ongelmakäyttäytymistä. Laird, Pettit, Bates ja Dodge (2008) ovat osoittaneet myös, että vanhempien valvonta toimii muovaavana tekijänä lasten kavereiden epäsosiaalisen käyttäytymisen ja lapsen ongelmakäyttäytymisen välillä. Jos vanhempi on tietoinen siitä, missä ja keiden kanssa lapsi on, kavereiden epäsosiaalinen käytös on heikommin yhteydessä ongelmakäyttäytymiseen. Myös DeVore ja Ginsburg (2005) ovat tuoneet esille monia myönteisiä yhteyksiä vanhempien valvonnan ja lapsen käyttäytymisen välillä. Vanhempien valvonta on yhteydessä muun muassa vähäisempään päihteiden käyttöön, vastuullisempaan seksuaalielämään ja vastuullisempaan liikennekäyttäytymiseen.

Vanhempien lämpimyden on todettu olevan yhteydessä nuorten vähäisempään emotionaaliseen ahdistuneisuuteen (Operario ym., 2006). Vanhempien hyväksyvä ja osallistuva toiminta on myös yhteydessä parempaan koulumenestykseen, terveen identiteetin muodostamiseen ja sopivien roolien ottamiseen (Gray & Steinberg, 1999). Lisäksi sen on osoitettu olevan käänteisesti yhteydessä huonoon käytökseen koulussa, huumeiden käyttöön, ahdistuneisuuteen ja masennukseen. Kiinalaisessa tutkimuksessa vanhempien lämpimyden on havaittu ennustavan vähäisempiä sosiaalisia ja käyttäytymisen ongelmia (Chen, Liu, & Li, 2000). Kyseisessä tutkimuksessa havaittu, äidin lämpimyys ennusti emotionaalista sopeutumista muun muassa siten, että masentuneisuus väheni. Isän lämpimyys puolestaan ennusti sosiaalista sopeutumista ja koulusopeutumista.

Useissa pienten lasten tutkimuksissa on havaittu sukupuolieroja vanhempien toiminnan ja lapsen hyvinvoinnin välillä (esim. Browne, Oduyungbo, Thabane, Byrne, & Smart, 2010; Hyun-Jeong, Arnold, Fisher, & Zeljo, 2005; McShane & Hastings, 2009). Esimerkiksi tyttöjen sisäiset ongelmat, kuten ahdistuneisuus, masentuneisuus ja vetäytyminen, sekä poikien ongelmakäyttäytyminen on yhdistetty vanhempien piittaamattomaan kasvatustyyliin. Tyttöjen ongelmakäyttäytyminen ja poikien sisäiset ongelmat on puolestaan yhdistetty yliaktiiviseen vanhemmuuteen (Hyun-Jeong ym., 2005). Piittaamattomuudella viitataan esimerkiksi vanhempien taipumukseen antaa periksi, jättää säännöt valvomatta tai palkita lasta huonosta käytöksestä. Yliaktiivisuus taas viittaa vihan, ilkeyden

ja ärtyisyyden näyttämiseen. Vanhempien vähäinen johdonmukaisuus ja vähäinen positiivinen vuorovaikutus puolestaan on yhdistetty emotionaalisiin ongelmiin voimakkaammin pojilla kuin tytöillä (Browne ym., 2010). Esikoululaistyöillä, joilla on itsenäisyyttä tukeva isä, näyttää olevan puolestaan vähemmän sisäisiä ongelmia (McShane & Hastings, 2009). Poikien kohdalla ei vastaavaa ole havaittu. Enemmän sisäisiä ongelmia ja ahdistuneisuutta sosiaalisessa ympäristössä on havaittu sellaisilla lapsilla, joiden äidit ovat ylisuojelevia ja isät käyttävät kriittistä kontrollia. Ylisuojelevuus ja kriittisen kontrollin käyttö ovat psykologisen kontrollin mittoja. Osa yhteyksistä on ollut voimakkaampia pojilla kuin tytöillä.

Myös nuorten osalta on löytynyt sukupuolieroja vanhempien kasvatustyylien yhteydestä nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi 10-13-vuotiaiden tutkimuksessa on havaittu, että pojilla äidin kontrollointi ja runsaat äidin negatiiviset käskyt ovat yhteydessä ahdistuneisuuteen (Rork & Morris, 2009). Käyttäessään negatiivisia käskyjä äiti paremminkin kertoo mitä ei saa tehdä kuin sen, mitä saa tehdä. Tyttöjen sosiaaliseen ahdistuneisuuteen sen sijaan on havaittu olevan yhteydessä, että isä ei tue lastaan itsenäiseen toimintaan ja kohtelee ajatteluun kykenevänä, vaan ikään kuin auttaa liikaa ja tekee asioita hänen puolestaan (engl. idea generation, mm. over-helping). Tällainen vanhemman toiminta luetaan kontrolloivaksi käyttäytymiseksi. Nuoria tutkittaessa äidin psykologisen kontrollin on havaittu olevan yhteydessä pojilla sekä sisäisiin että ulkoisiin käytösongelmiin, kun tytöillä yhteys on löytynyt vain äidin psykologisen kontrollin ja ulkoisten ongelmien välillä (Finkelstein, 2001). Äidin lämpimyys on puolestaan havaittu olevan yhteydessä käänteisesti masennusoireisiin pojilla, ja isän lämpimyys ja vaativuus ovat olleet yhteydessä käänteisesti masennusoireisiin tytöillä (Piko & Balázs, 2012).

Sukupuolieroja ei ole aina kuitenkaan löytynyt. Esimerkiksi pienten lasten osalta on havaittu, että ankara sanallinen ja fyysinen kuri ovat yhteydessä lapsen käyttäytymisen ongelmiin sukupuolesta riippumatta (McKee ym., 2007). Tällaisessa tapauksessa on myös huomattu, että vanhemman ankaran fyysisen kurin haitallisilta vaikutuksilta suojaa vanhemman oma lämpimyys. Äidin lämpimyys voi suojata myös isän fyysisen kurin haitallisilta vaikutuksilta. Meta-analyysissa, johon valikoitiin 47 tutkimusta, lapsen sukupuolella ei havaittu merkitsevää roolia tutkittaessa vanhemmuuden yhteyttä ahdistuneisuuteen (McLeod, Wood, & Weisz, 2006). Tutkimuksessa vanhemmuus määritettiin torjunnan ja kontrollin kautta. Torjunta sisälsi muun muassa lämpimyyspuutteen ja kontrolliin sisältyi psykologinen kontrolli. Kohderyhmänä olivat 4-18-vuotiaat lapset ja nuoret.

Vaikka tutkimusta kasvatustyylien yhteydestä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen ei juurikaan ole, antaa aikaisempi tutkimus suuntaviivoja kasvatustyylien vaikutuksista. Runsas psykologisen kontrollin määrä ja vähäinen behavioraalinen kontrolli ovat yhteydessä kielteisesti lasten hyvinvointiin ja käyttäytymiseen, kun taas lämpimyiden vaikutus näyttää olevan myönteinen. Kasvatustyylien ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteyden sukupuolieroista puolestaan on ristiriitaista tietoa. Joskus kasvatustyyliä ovat olleet yhteydessä tyttöjen ja poikien hyvinvointiin eri tavoin (Browne ym., 2010; Finkelstein, 2001; Hyun-Jeong ym., 2005; McShane & Hastings, 2009; Piko & Balázs, 2012; Rork & Morris, 2009), mutta ei kaikissa tutkimuksissa (McKee ym., 2007; McLeod ym., 2006).

1.5 Kasvatustyylien taustalla olevat tekijät

Perheeseen liittyvät taustatekijät voivat vaikuttaa kasvatustyylien ilmenemiseen ja siten lasten hyvinvointiin. Tällaisia tekijöitä voivat olla muun muassa perherakenne (esim. yksinhuoltajaperhe, kahden vanhemman muodostama perhe) ja vanhemman tai vanhempien sosioekonominen asema. Yksinhuoltajaperheiden lapsilla on usein enemmän sekä käyttäytymisen ongelmia että sisäisiä ongelmia kuin kahden vanhemman perheiden lapsilla (Cuffe, McKeown, Addy, & Garrison, 2005; Demuth & Brown, 2004; Hilton, Desrochers, & Devall, 2001). Tämä voi johtua siitä, että yksinhuoltajilla ei välttämättä ole yhtä paljon voimavaroja kuin kahden vanhemman perheessä, ja vanhempi ei kykene riittävästi valvomaan lapsen tekemisiä tai tarjoamaan läheisyyttä (Demuth & Brown, 2004). Alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat vanhemmat puolestaan käyttävät yleisemmin psykologista kontrollia verrattuna vanhempiin, joilla on korkeampi sosioekonominen asema (Tynkkynen, Vuori, & Salmela-Aro, 2012). Myös ankaruuteen ja rankaisemiseen pohjautuva vanhemmuus on yleisempää alemman sosioekonomisen aseman omaavissa perheissä (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arviolommi, & Pulkkinen, 1999).

Lapsen iällä voi myös olla merkitystä vanhempien kasvatustyyliin. Lapsen iän on todettu olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon vanhemmat odottavat häneltä suoriutumista ja itsenäisyyttä (Maccoby, 1984). Tämä puolestaan heijastuu vanhempien tarjoamaan hoivaan, läheisyyteen, tukeen ja itsenäisyyteen (Leinonen, 2004). Lapsen ikä voi vaikuttaa myös siihen, kuinka paljon vanhemmat

uskovat hänen kestävän. Esimerkiksi äidin stressi ja siitä johtuva kireys kohdistuu harvemmin päiväkotikäiseen kuin teiniikäiseen (Almeida, Wethington, & Chandler, 1999). Äidit siis suojaavat pieniä lapsia enemmän kielteisiltä tunteiltaan kuin vanhempia lapsia.

Usein ajatellaan, että vanhemmat vaikuttavat yksipuolisesti lastensa kehitykseen ja toimintaan (Kerr, Stattin, Biesecker, & Ferrer-Wreder, 2003). Näin ei kuitenkaan ole. Nuoret ovat aktiivisia toimijoita omassa elämässään ja muovaavat suhdettaan vanhempiinsa. Vanhemmat puolestaan sopeutuvat lapsensa käyttäytymiseen. Vaikuttaminen on siis kaksisuuntaista ja kehämäistä: lapsen teot vaikuttavat vanhemman tekoihin, jotka edelleen vaikuttavat lapsen tekoihin.

1.6 Tutkimuksen tavoitteet ja hypoteesit

1. Miten kasvatustyyli (lämpimyys, psykologinen kontrolli, behavioraalinen kontrolli ja valvonta) ovat yhteydessä 15-16-vuotiaiden nuorten koulu-uupumukseen alkumittauksessa sekä kahden (17-18-vuotiaana) että neljän vuoden (19-20-vuotiaana) kuluttua alkumittauksesta sekä miten kasvatustyyli ovat yhteydessä kouluinnokkuuteen kahden ja neljän vuoden kuluttua alkumittauksesta? Kasvatustyyliä tutkitaan erikseen äidin ja isän osalta sekä nuoren ja vanhemman arvioimana. Koulu-uupumusta tarkastellaan erikseen sekä väsymyksen, kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteiden näkökulmasta, että näiden kolmen osa-alueen summamuuttujana. Kouluinnokkuutta tarkastellaan ainoastaan kokonaisuutena (tarmokkuus, omistautuneisuus ja uppoutuminen yhdessä). Oletamme (hypoteesi 1a) aikaisemman tutkimuksen perusteella (Chen ym., 2000; DeVore & Ginsburg, 2005; Gray & Steinberg, 1999; Laird ym., 2003, 2008; Operario ym., 2006; Shin ym., 2012), että korkea lämpimyys ja valvonta ovat yhteydessä alhaisempaan koulu-uupumukseen ja korkeampaan kouluinnokkuuteen. Oletamme myös (hypoteesi 1b), että korkea psykologinen kontrolli ja alhainen behavioraalinen kontrolli ovat yhteydessä korkeampaan koulu-uupumukseen ja alhaisempaan kouluinnokkuuteen (Barber, 1994, 1996; Loukas, 2009).

2. Eroavatko edellä mainitut yhteydet tyttöjen ja poikien kesken? Oletamme, että yhteydet ovat erilaisia tytöillä ja pojilla (hypoteesi 2), koska sukupuolieroja on löydetty aikaisemmissa tutkimuksissa (Browne ym., 2010; Hyun-Jeong ym., 2005; McShane & Hastings, 2009; Rork &

Morris, 2009). Muun muassa isän käyttämä kasvatustyyli on ollut yhteydessä erityisesti tyttöjen hyvinvointiin, ja vastaavasti pojilla hyvinvointiin on ollut yhteydessä äidin käyttämä kasvatustyyli (Rork & Morris, 2009; Piko & Balázs 2012).

3. Eroavatko kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen sen mukaan, ovatko kasvatustyylien arviot nuoren vai vanhemman? Emme tee oletuksia tämän tutkimuskysymyksen suhteen, koska aikaisempaa tutkimusta aiheesta ei ole. Tutkimalla yhteyksien yhtenevyyttä saadaan tietoa mittarin luotettavuudesta.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Aineisto

Tämä tutkimus on osa FinEdu-tutkimusta (Finnish Educational Transitions Studies), joka on Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen yhdessä toteuttama seurantatutkimushanke. FinEdu-tutkimuksen tavoitteena on nuorten koulutuksellisten siirtymien ja valintojen sekä niihin liittyvien tekijöiden tutkiminen. Tutkimuksen alussa vuonna 2004 nuoret olivat keskisuomalaisen kaupungin yhdeksän eri peruskoulun 9. luokan oppilaita. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena ja nuoret vastasivat kyselyyn vuosina 2004, 2005, 2006, 2008 ja 2011. Vuonna 2004 tehtiin kaksi mittausta. Vanhemmat vastasivat kyselyyn vuoden 2004 ensimmäisellä mittauskerralla, joka oli myös ainoa kerta, jolloin nuorilta kysyttiin arviota suhteesta äitiin ja isään, jonka perusteella arvioitiin kasvatustyyliä. Tähän tutkimukseen valikoitui kahden koulun oppilaat, joiden toinen vanhempi vastasi vanhempien lomakkeeseen ja joiden oppilailta kysyttiin arviota suhteesta äitiin ja isään. Aineistoina käytettiin vuoden 2004 ensimmäisen mittauksen aineistoa sekä vuosien 2006 ja 2008 aineistoa, jolloin nuoret olivat 15-20-vuotiaita.

Vuonna 2004 kyselylomakkeeseen vastasi 214 oppilasta (tyttöjä 52 %, poikia 48 %) kahdesta koulusta. Vastausprosentit olivat näissä kouluissa 89 % ja 71 %. Vanhempien lomakkeeseen vastasi 238 vanhempaa (äitejä 62 %, isiä 38 %). Vanhempien vastausprosentit olivat 59 % ja 68 %. Vuonna 2006 vastaajia oli 214 (tyttöjä 55 %, poikia 45 %), ja vastausprosentit olivat 77 % ja 87 %. Vuonna 2008 vastaajia oli 162 (naisia 57 %, miehiä 43 %), ja vastausprosentti oli 71 %.

Ydinperheessä asui 63 % oppilaista ja muissa perhemuodoissa 37 % vuonna 2004. Äideistä 19 % oli ylempiä toimihenkilöitä, 1 % yrittäjiä, 54 % alempia toimihenkilöitä, 12 % työntekijöitä, opiskelijoita 2 % ja 2 % eläkeläisiä. Ryhmään “muut” kuului 12 %. Isistä 24 % oli ylempiä toimihenkilöitä, 6 % yrittäjiä, 19 % alempia toimihenkilöitä, 34 % työntekijöitä ja 2 % eläkeläisiä. Ryhmään “muut” kuului 16 %.

2.2 Menetelmät ja muuttajat

Kouluilta pyydettiin lupa tutkimukselle. Nuoria ja heidän vanhempiaan tiedotettiin asiasta kyselyn liitteenä olevassa saatekirjeessä. Vuosina 2004 ja 2006 nuoret täyttivät kyselylomakkeen koulussa (9. luokalla ja lukiossa/ammattikoulussa) ja palauttivat sen suljetussa kirjekuoressa opettajalle. Vuonna 2004 nuoret veivät vanhempien lomakkeen toiselle vanhemmalle kotiin täytettäväksi ja vanhemmat palauttivat lomakkeen kuoressa. Niille nuorille, jotka eivät olleet vuonna 2006 lukiossa tai ammattikoulussa, lähetettiin kyselylomake henkilökohtaisesti. Vuonna 2008 kyselylomake lähetettiin kaikille henkilökohtaisesti ja silloin nuorilla oli mahdollisuus vastata kyselylomakkeen sijasta myös internetissä. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista: osallistujilla oli oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Aineisto tallennettiin siten, ettei siitä tai tuloksista ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä henkilöitä.

Koulu-uupumus: Koulu-uupumusta mitattiin Salmela-Aron ja Näätäsen (2005) kehittämällä koulu-uupumus-mittarilla (School Burnout Inventory), jossa arvioidaan kymmenen väittämän avulla koulu-uupumuksen eri puolia; väsymystä (neljä väittämää, esim. *Tunnen hukkuvani koulutyöhön*), kyynisyyttä (kolme väittämää, esim. *Kyselen alituisen, onko koulunkäynnilläni*

merkitystä) ja riittämättömyyden tunnetta (kolme väittämää, esim. *Minulla on usein riittämättömyyden tunteita koulussa*). Vastausvaihtoehdot olivat 1=täysin eri mieltä - 6=täysin samaa mieltä.

Salmela-Aron ym. (2009b) mukaan kolmen faktorin malli (väsymys, kyynisyys, riittämättömyyden tunteet) sopi suomalaisista nuorista koostuvaan aineistoon parhaiten, ja se oli validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan parempi kuin yhden tai kahden faktorin malli. Kolme eri osa-aluetta olivat läheisesti yhteydessä toisiinsa, mutta kuitenkin muodostivat kolme eri faktoria. Tässä tutkimuksessa käytetään kaikista osioista muodostettua keskiarvosummamuuttujaa (vaihteluväli 1-6), joka kuvaa koulu-uupumusta. Sen Cronbachin alfa -kertoimet olivat vuonna 2004 .74, vuonna 2006 .79 ja vuonna 2008 .80. Lisäksi käytetään myös eri osioista laskettuja summamuuttujia, jotka kuvaavat koulu-uupumuksen eri puolia eli väsymystä, kyynisyyttä ja riittämättömyyden tunteita. Cronbachin alfa -kertoimet vuosijärjestyksessä väsymykselle olivat .57, .74 ja .77, kyynisyydelle .83, .81 ja .87 sekä riittämättömyyden tunteille .75, .74 ja .78.

Kouluinnokkuus: Kouluinnokkuutta mitattiin Salmela-Aron ja Upadayan (2012) kouluinnokkuuden mittarilla (Schoolwork Engagement Inventory). Se on muokattu Schaufelin (2006) kehittämästä Utrech Work Engagement -mittarista, josta oli opiskelijoille oma versio. Kouluinnokkuuden mittari (Schoolwork Engagement Inventory) koostuu yhdeksästä väittämästä, jotka mittaavat kouluinnokkuuden kolmea osa-aluetta: tarmokkuutta, (kolme väittämää, esim. *Opiskellessani olen täynnä energiaa*) uppoutumista (kolme väittämää, esim. *Aika riittää, kun opiskelen*) ja omistautumista (kolme väittämää, esim. *Opiskelu on minulle hyvin merkityksellistä*). Vastausvaihtoehdot olivat 0=ei koskaan - 6=joka päivä. Mittarin validointitutkimuksessa, jossa aineisto koostui suomalaisista lukiolaisista ja ammattikoululaisista, havaittiin, että yhden faktorin malli, jossa tarmokkuus, uppoutuminen ja omistautuminen korreloivat keskenään voimakkaasti, oli validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan parempi kuin kolmen faktorin malli. Kolmen faktorin malli oli kuitenkin parempi validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan vanhemmilla oppilailla. Tässä tutkimuksessa käytettiin kaikista osioista muodostettua keskiarvosummamuuttujaa (vaihteluväli 0-6), jonka Cronbachin alfa -kertoimet olivat vuonna 2006 .94 ja vuonna 2008 .91. Vuonna 2004 kouluinnokkuutta ei mitattu.

Kasvatustyyli: Kasvatustyyliä mitattiin suomalaisella versiolla Blocks' Child Rearing Practices Report -mittarista (Aunola & Nurmi 2004; Roberts, Block & Block, 1984). Mittarissa on 25 väittämää, jotka mittaavat lämpimyyttä (12 väittämää, esim. *Osoitan nuorelle usein, että rakastan häntä*), behavioraalista kontrollia (kuusi väittämää, esim. *On tärkeää, että nuoret tottelevat vanhempiaan*), psykologista kontrollia (neljä väittämää, esim. *Uskon, että nuoren on hyvä tietää, mitä kaikkea olen hänen vuoksensa tehnyt*). Perinteisesti kasvatustyyliä on tutkittu näiden kolmen

dimension avulla, mutta tässä tutkimuksessa on mukana myös valvonta (kolme väittämää esim. *Tiedän yleensä mitä nuori puuhailee ja missä hän on*). Valvonta erotettiin behavioraalisesta kontrollista, koska faktorianalyysi osoitti näiden neljän kasvatustyylin sopivan aineistoon parhaiten.

Tässä tutkimuksessa behavioraalisella kontrollilla tarkoitetaan huolehtimista sääntöjen noudattamisesta ja tottelevaisuudesta, kun taas valvonnalla viitataan vanhempien tietoisuuteen lastensa tekemisistä ja menemisistä. Vastausvaihtoehdot olivat 7-portaisella asteikolla 1= Ei pidä ollenkaan paikkaansa - 7= Pitää täysin paikkansa. Äidin arvioiman psykologisen kontrollin Cronbachin alfa -kerroin oli .75, behavioraalisesta kontrollin .65, lämpimyyden .87 ja valvonnan .79. Isän psykologisen kontrollin Cronbachin alfa -kerroin oli .78, behavioraalisesta kontrollin .61, lämpimyyden .85 ja valvonnan .72.

Nuorten arvioimia kasvatustyyliä mitattiin samalla mittarilla kuin vanhempien arvioimia, mutta kysymykset muokattiin sopiviksi nuorille. Mittarissa on 20 väittämää, joista seitsemän mittasi lämpimyyttä, kuusi behavioraalista kontrollia, neljä psykologista kontrollia ja kolme valvontaa. Nuorten arvioiman äidin psykologisen kontrollin Cronbachin alfa -kerroin oli .78, äidin behavioraalisen kontrollin .75, äidin lämpimyyden .89 ja äidin valvonnan .78. Nuorten arvioiman isän psykologisen kontrollin Cronbachin alfa -kerroin oli .78, isän behavioraalisen kontrollin .75, isän lämpimyyden .90 ja isän valvonnan .83.

2.3 Tilastolliset menetelmät

Tutkimuskysymykset 1 ja 2 analysoitiin SPSS 20 -ohjelmalla. Aluksi kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin tulomomenttikorrelaation avulla, ja sitten lineaarisella regressioanalyysillä. Regressiomallit vakioitiin askeleittain sukupuolella, isän/äidin sosioekonomisella asemalla ja perherakenteella (ydinperhe vs. muut). Lisäksi testattiin oliko sukupuolen ja kasvatustyylien välillä yhteisvaikutusta (interaktiota) vastemuuttujiin eli koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen. Interaktiotermi lisättiin lineaarisiin regressiomalleihin. Jos yhteisvaikutus oli tilastollisesti merkitsevä, lineaariset regressiomallit tehtiin vielä erikseen tytöille ja pojille. Yhteisvaikutuksia testattiin 224, joista tilastollisesti merkitseviä oli

13. Interaktioita testattaessa tilastollisen merkitsevyyden rajana käytettiin p-arvoa 0.05, jonka perusteella päätettiin siitä, että tehdäänkö regressiomallit erikseen tytöille ja pojille. Tilastollisesti merkitsevät interaktiot on koottu taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Kasvatustyylien ja sukupuolen välisten interaktioiden tilastollisesti merkitsevät tulokset koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen 2004-2008

	p-arvo
Koulu-uupumus summa 2004	
- Lämpimyys lapsi isästä * sukupuoli	0.029
- Vanvonta äidin arvio * sukupuoli	0.036
Kyynisyys 2004	
- Lämpimyys isän arvio * sukupuoli	0.040
- Valvonta isän arvio * sukupuoli	0.003
Riittämättömyyden tunteet 2004	
- Lämpimyys lapsi isästä * sukupuoli	0.032
Emotionaalinen väsymys 2006	
- Psykologinen kontrolli äidin arvio * sukupuoli	0.047
- Lämpimyys lapsi äidistä * sukupuoli	0.019
- Lämpimyys äidin arvio * sukupuoli	0.028
- Lämpimyys lapsi isästä * sukupuoli	0.043
- Behavioraalinen kontrolli äidin arvio * sukupuoli	0.042
Koulu-uupumus summa 2008	
- Psykologinen kontrolli äidin arvio * sukupuoli	0.046
Kyynisyys 2008	
- Lämpimyys lapsi äidistä * sukupuoli	0.031
Kouluinnokkuus 2008	
- Psykologinen kontrolli lapsi äidistä * sukupuoli	0.010

Tutkimuskysymys 3 analysoitiin Mplus-ohjelmalla. Nuorten ja vanhempien arvioimien kasvatustyylien ja koulu-uupumuksen sekä kasvatustyylien ja kouluinnokkuuden eroa tarkasteltiin testaamalla korrelaatioiden eroa t-testillä ja Waldin testillä. Eroa testattiin vain silloin, kun regressioanalyysin mukaan löytyi tilastollisesti merkitsevä yhteys vanhemman arvioiman kasvatustyylin ja koulu-uupumuksen tai kouluinnokkuuden väliltä tai nuoren arvioiman kasvatustyylin ja koulu-uupumuksen tai kouluinnokkuuden väliltä.

3 TULOKSET

3.1 Kuvailevat tulokset

Alkumittauksessa, kun nuoret olivat 15-16-vuotiaita, tytöt raportoivat emotionaalista väsymystä ja kyynisyyden tunteita enemmän kuin pojat (taulukko 2). Kahden vuoden kuluttua, kun nuoret olivat 17-18-vuotiaita, pojat puolestaan raportoivat tyttöjä enemmän koulu-uupumusta ja emotionaalista väsymystä koulutyöhön. Nuorten aikuistuessa sukupuolten välillä ei ollut eroja koulu/työ-uupumuksen suhteen. Kouluinnokkuudessa ei ollut sukupuolten välillä eroja. Vanhempien ja lasten arviot kasvatustyyleistä erosivat lähes kaikkien kasvatustyylien osalta (taulukko 3). Vain äidin arvio psykologisesta kontrollista ja lapsen arvio äidin psykologisesta kontrollista eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi erilaisia.

3.2 Kasvatustyylien yhteys koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten kasvatustyyliyt ovat yhteydessä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen. Korrelaatiotarkastelun mukaan nuorten arvioimat äidin ja isän lämpimyys olivat yhteydessä 15-16-vuotiaiden nuorten vähäisempään uupumukseen sekä kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteisiin. Vanhempien lämpimyys oli yhteydessä myös vähäisempään uupumukseen kaksi vuotta myöhemmin. Lisäksi nuorten arvioima äidin lämpimyys oli yhteydessä vähäisempiin kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteisiin kaksi vuotta myöhemmin.

TAULUKKO 2. Nuorten kokeman koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (kh) vuosina 2004-2008

	15-16 v. 2004				17-18 v. 2006				19-20 v. 2008			
	kaikki (n=214)	tytöt (n=111)	pojat (n=103)	p- arvo	kaikki (n=214)	tytöt (n=117)	pojat (n=97)	p- arvo	kaikki (n=162)	tytöt (n=92)	pojat (n=70)	p- arvo
Koulu-uupumus ka (kh)												
- summamuuttuja	2,48 (0,78)	2,59 (0,79)	2,37 (0,75)	<i>ns</i>	2,57 (0,87)	2,44 (0,89)	2,72 (0,83)	0.043	2,55 (0,91)	2,60 (0,91)	2,46 (0,92)	<i>ns</i>
- väsymys	2,76 (0,91)	2,89 (0,92)	2,63 (0,89)	0.041	2,91 (1,12)	2,72 (1,13)	3,14 (1,06)	0.018	3,00 (1,11)	3,09 (1,11)	2,83 (1,09)	<i>ns</i>
- kyynisyys	2,24 (1,04)	2,44 (1,07)	2,03 (1,00)	0.005	2,27 (1,00)	2,23 (1,00)	2,31 (0,96)	<i>ns</i>	2,20 (1,10)	2,20 (1,07)	2,21 (1,15)	<i>ns</i>
- riittämättömyys	2,47 (1,00)	2,54 (1,00)	2,39 (0,97)	<i>ns</i>	2,52 (1,00)	2,39 (1,01)	2,68 (1,00)	<i>ns</i>	2,45 (1,02)	2,49 (1,05)	2,37 (1,00)	<i>ns</i>
kouluinnokkuus ka (kh)												
- summamuuttuja	-	-	-	-	3,67 (1,19)	3,72 (1,27)	3,61 (1,09)	<i>ns</i>	4,47 (0,95)	4,51 (0,85)	4,41 (1,11)	<i>ns</i>

Huom. *ns* = ei merkitsevä

Huom. Tyttöjen ja poikien eroja testattu itsenäisten otosten t-testillä

Huom. Koulu-uupumuksen ja sen osa-alueiden mahdollinen vaihteluväli 1-6 ja kouluinnokkuuden mahdollinen vaihteluväli 0-6

TAULUKKO 3. Nuorten ja vanhempien arvioimien kasvatustyylien keskiarvot ja keskihajonnat vuonna 2004

	lapsi äidistä (n=214)	äiti (n=145)	p-arvo	lapsi isästä (n=214)	isä (n=90)	p-arvo
psykologinen kontrolli ka (kh)	4,81 (1,23)	4,81 (1,08)	<i>ns</i>	4,50 (1,22)	4,97 (1,13)	<0.001
behavioraalinen kontrolli ka (kh)	5,51 (0,87)	5,70 (0,70)	0.004	5,35 (0,95)	5,70 (0,66)	<0.001
lämpimyyks ka (kh)	5,59 (1,12)	6,18 (0,62)	<0.001	5,19 (1,30)	5,86 (0,60)	<0.001
valvonta ka (kh)	5,74 (1,20)	6,15 (0,83)	<0.001	5,20 (1,47)	5,89 (0,81)	<0.001

Huom. *ns* = ei merkitsevä

Huom. Vanhempien ja lasten kasvatustyyliarvioiden eroja testattu yhden otoksen t-testillä

Huom. Kasvatustyylien mahdollinen vaihteluväli 1-7

Äidin ja isän valvonta nuorten arvioimana oli myös yhteydessä 15-16-vuotiaiden vähäisempiin kyynisyyden tunteisiin. Nuoren arvioima äidin valvonta oli lisäksi yhteydessä vähäisempiin riittämättömyyden tunteisiin kaksi vuotta myöhemmin. Isän arvioima behavioraalinen kontrolli oli yhteydessä 15-16-vuotiaiden vähäisempiin kyynisyyden tunteisiin alkumittauksessa. Samana vuonna äidin arvioima valvonta oli yhteydessä vähäisempään uupumukseen ja riittämättömyyden tunteisiin. Isän arvioima valvonta oli yhteydessä vain vähäisempiin väsymyksen tunteisiin nuorten ollessa 15-16-vuotiaita. Yhteyksiä ei löytynyt vuodelta 2008 eikä myöskään kasvatustyylien ja kouluinnokkuuden väliltä. Taulukossa 4 on esitetty kasvatustyylien ja koulu-uupumuksen väliset korrelaatiot.

Lineaarisen regressioanalyysin mukaan, mitä enemmän nuori arvioi äitinsä käyttävän psykologista kontrollia, sitä enemmän hän raportoi koulu-uupumusta 15-16-vuotiaana. Nuoren arvio äidin ja isän lämpimyydestä oli puolestaan yhteydessä vähäisempään koulu-uupumukseen. Kun tarkasteltiin koulu-uupumuksen eri ulottuvuuksia, vähäisempään kyynisyyteen olivat yhteydessä nuoren arvio äidin ja isän lämpimyydestä sekä nuoren arvio äidin ja isän valvonnasta. Nuoren arvioima äidin psykologinen kontrolli oli yhteydessä runsaampiin riittämättömyyden tunteisiin. Vähäisempiin riittämättömyyden tunteisiin oli puolestaan yhteydessä nuoren arvioima äidin ja isän lämpimyyden tunteeseen. Taulukossa 5 esitellään nuorten arvioimien kasvatustyylien ja koulu-uupumuksen väliset tilastollisesti merkitsevät yhteydet nuorten ollessa 15-16-vuotiaita.

Äidin arvioima valvonta oli yhteydessä 15-16-vuotiaiden nuorten vähäisempään koulu-uupumukseen (β : -0.19, $p=0.027$, R^2 : 0.03, vakioitu sukupuoli) sekä vähäisempään riittämättömyyden tunteeseen (β : -0.17 $p=0.042$, R^2 : 0.02, vakioitu sukupuoli). Yhteydet säilyivät tilastollisesti merkitsevinä, kun vanhemman sosioekonominen asema ja perherakenne vakioitiin. Isän arvioima valvonta oli puolestaan yhteydessä vähäisempään emotionaaliseen väsymykseen koulutyötä kohtaan (β : -0.23, $p= 0.042$, R^2 : 0.07, vakioitu sukupuoli). Yhteys säilyi merkitsevä, kun vanhemman sosioekonominen asema vakioitiin. Yhteys ei enää ollut merkitsevä, kun vakioitiin vielä perherakenne.

TAULUKKO 4. 15-20-vuotiaiden nuorten koulu-uupumuksen ja vanhempien kasvatustyylien väliset korrelaatiot vuosina 2004-2008

	Psykologinen kontrolli (lapsi äidistä)	Psykologinen kontrolli (lapsi isästä)	Behavioaraalinen kontrolli (lapsi äidistä)	Behavioaraalinen kontrolli (lapsi isästä)	Lämpimyyys (lapsi äidistä)	Lämpimyyys (lapsi isästä)	Valvonta (lapsi äidistä)	Valvonta (lapsi isästä)	Psykologinen kontrolli (äiti)	Psykologinen kontrolli (isä)	Behavioaraalinen kontrolli (äiti)	Behavioaraalinen kontrolli (isä)	Lämpimyyys (äiti)	Lämpimyyys (isä)	Valvonta (äiti)	Valvonta (isä)
Uupumus summa 2004	.14	.07	.11	.08	-.23**	-.23**	-.07	-.11	-.06	-.04	-.13	-.19	-.06	-.08	-.19*	-.19
emotionaalinen väsymys	.09	.08	.10	.12	-.02	-.04	.13	.07	.00	-.03	-.12	.01	-.01	.03	-.11	-.24*
kyynisyys	.08	-.05	.03	-.06	-.39***	-.34***	-.23**	-.21**	-.14	-.08	-.11	-.23*	-.07	-.18	-.13	-.20
riittämättömyyden tunteet	.16	.07	.08	.04	-.19*	-.17*	-.12	-.12	-.06	-.07	-.08	-.22	-.05	-.05	-.17*	-.14
Uupumus summa 2006	.09	.04	.06	.04	-.22**	-.20*	-.14	-.11	.05	-.02	.01	.02	-.03	-.12	-.06	-.11
emotionaalinen väsymys	.12	.06	.08	.04	-.14	-.17	-.06	-.11	.01	-.01	.01	.10	-.01	-.05	-.04	-.09
kyynisyys	.05	.00	.04	.04	-.18*	-.17	-.14	-.07	.08	.02	.04	.07	-.02	-.08	.00	.03
riittämättömyys	.06	.03	.02	.03	-.22**	-.16	-.16*	-.09	.04	-.07	-.02	-.12	-.04	-.18	-.11	-.21
Uupumus summa 2008	.00	-.09	-.03	-.11	-.09	-.19	.01	-.11	-.14	-.08	-.08	-.11	-.06	.06	-.11	.05
emotionaalinen väsymys	.01	-.05	-.02	.02	-.04	-.19	.05	-.11	-.06	.03	-.03	.07	-.03	.11	-.00	.06
kyynisyys	.00	-.10	-.02	-.15	-.12	-.15	-.05	-.12	-.17	-.13	-.11	-.15	-.05	.03	-.12	.00
riittämättömyyden tunteet	-.02	-.06	-.03	-.14	-.08	-.15	-.01	-.08	-.13	-.10	-.08	-.21	-.08	.03	-.15	.06

Huom. * $p \leq .05$. ** $p \leq .01$. *** $p < .001$

TAULUKKO 5. Vanhempien kasvatustyylien yhteys 15-16-vuotiaiden nuorten koulu-uupumukseen vuonna 2004 (lineaarinen regressioanalyysi)

Vuosi 2004	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²
Koulu-uupumus summa									
Psykologinen kontrolli lapsi äidistä	0.15	0.050	0.03	0.13	<i>ns</i>				
Lämpimyys lapsi äidistä	-0.23	0.003	0.06	-0.20	0.013	0.06	-0.23	0.005	0.07
Lämpimyys lapsi isästä	-0.21	0.010	0.06	-0.16	<i>ns</i>				
Kyynisyys									
Lämpimyys lapsi äidistä	-0.38	<0.001	0.18	-0.36	<0.001	0.19	-0.38	<0.001	0.22
Lämpimyys lapsi isästä	-0.31	<0.001	0.15	-0.28	0.001	0.12	-0.30	<0.001	0.15
Valvonta lapsi äidistä	-0.24	0.001	0.08	-0.25	0.001	0.10	-0.29	<0.001	0.12
Valvonta lapsi isästä	-0.19	0.014	0.07	-0.16	0,047	0.05	-0.21	0.012	0.07
Riittämättömyyden tunteet									
Psykologinen kontrolli lapsi äidistä	0.16	0.032	0.02	0.15	<i>ns</i>				
Lämpimyys lapsi äidistä	-0.19	0.014	0.03	-0.16	0.047	0.04	-0.19	0.020	0.05
Lämpimyys lapsi isästä	-0.16	0.047	0.02	-0.11	<i>ns</i>				

β = standardoitu regressiokerroin, R² = adjustoitu selitysaste, *ns* = ei merkitsevä

Malli 1: kasvatustyyli + sukupuoli

Malli 2: kasvatustyyli + sukupuoli + vanhemman sosioekonominen asema

Malli 3: kasvatustyyli + sukupuoli + vanhemman sosioekonominen asema + perherakenne

Nuoren arvio äidin ja isän lämpimyydestä oli yhteydessä 17-18-vuotiaiden nuorten vähäisempään koulu-uupumukseen ja vähäisempään riittämättömyyden tunteeseen kaksi vuotta myöhemmin. Nuorten ollessa 17-18-vuotiaita vähäisempään riittämättömyyden tunteeseen oli yhteydessä myös nuoren arvio äidin valvonnasta. Nuoren arvio äidin lämpimyydestä oli yhteydessä vähäisempiin kyynisyyden tunteisiin. Nuoren arvio isän lämpimyydestä puolestaan oli yhteydessä vähäisempään emotionaaliseen väsymykseen koulutyötä kohtaan. Taulukossa 6 on esitetty nuorten arvioimien kasvatustyylien tilastollisesti merkitsevät yhteydet koulu-uupumukseen nuorten ollessa 17-18-vuotiaita. Äidin ja isän alkumittauksessa arvioimat kasvatustyyli eivät enää olleet yhteydessä koulu-uupumukseen tai sen ulottuvuuksiin kaksi vuotta myöhemmin, kun nuoret olivat 17-18-vuotiaita.

Kun nuoret olivat 19-20-vuotiaita, eivät nuorten eivätkä vanhempien arviot kasvatustyyleistä olleet yhteydessä koulu-uupumukseen tai koulu-uupumuksen eri ulottuvuuksiin.

Kasvatustyyli eivät olleet yhteydessä 17-18-vuotiaiden kouluinnokkuuteen. Kun nuoret olivat 19-20-vuotiaita, korkeampaan kouluinnokkuuteen oli yhteydessä ainoastaan isän alkumittauksessa arvioima psykologinen kontrolli (β : 0.29, $p=0.026$, R^2 : 0.08, vakioitu sukupuoli). Yhteys ei ollut enää tilastollisesti merkitsevä, kun vanhemman sosioekonominen asema ja perherakenne vakioitiin.

TAULUKKO 6. Vanhempien kasvatustyylien yhteys 17-18-vuotiaiden nuorten koulu-uupumukseen vuonna 2006 (lineaarinen regressioanalyysi)

Vuosi 2006	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²
Koulu-uupumus summa									
Lämpimyyys lapsi äidistä	-0.23	0.006	0.05	-0.23	0.009	0.04	-0.23	0.011	0.03
Lämpimyyys lapsi isästä	-0.24	0.008	0.05	-0.26	0.007	0.05	-0.25	0.009	0.05
Emotionaalinen väsymys									
Lämpimyyys lapsi isästä	-0.22	0.013	0.051	-0.227	0.016	0.044	-0.225	0.018	0.052
Kyynisyys									
Lämpimyyys lapsi äidistä	-0.18	0.037	0.02	-0.16	<i>ns</i>				
Riittämättömyyden tunteet									
Lämpimyyys lapsi äidistä	-0.24	0.006	0.04	-0.24	0.007	0.04	-0.24	0.009	0.03
Lämpimyyys lapsi isästä	-0.19	0.040	0.02	-0.21	0.026	0.03	-0.21	0.034	0.02
Valvonta lapsi äidistä	-0.18	0.029	0.04	-0.19	0.028	0.04	-0.18	0.035	0.04

β = standardoitu regressiokerroin, R² = adjustoitu selitysaste, *ns* = ei merkitsevä

Kasvatustyyli mitattu 2004

Malli 1: kasvatustyyli + sukupuoli

Malli 2: kasvatustyyli + sukupuoli + vanhemman sosioekonominen asema

Malli 3: kasvatustyyli + sukupuoli + vanhemman sosioekonominen asema + perherakenne

3.2 Sukupuolierot kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden välisissä yhteyksissä

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, miten kasvatustyylien yhteys koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuteen eroaa sukupuolen mukaan. Nuorten arvioima isän lämpimyys oli yhteydessä matalampaan koulu-uupumukseen ja vähäisempiin riittämättömyyden tunteisiin 15-16-vuotiailla tytöillä, mutta ei pojilla. Pojilla taas arvio äidin valvonnasta oli yhteydessä matalampaan koulu-uupumukseen, mikä ei ollut nähtävissä tytöillä. Isän arvioimat lämpimyys ja valvonta olivat tuolloin yhteydessä vähäisempiin kyynisyyden tunteisiin tytöillä, mutta ei pojilla. Taulukossa 7 on tyttöjen ja poikien arvioimien kasvatustyylien tilastollisesti merkitsevät yhteydet koulu-uupumukseen nuorten ollessa 15-16-vuotiaita.

Nuorten alkumittauksessa arvioima äidin psykologinen kontrolli oli yhteydessä korkeampaan emotionaaliseen väsymykseen koulutyötä kohtaan 17-18-vuotiaalla pojilla (β : 0.26, p = 0.034, R^2 : 0.06), mutta ei tytöillä. Pojilla yhteys säilyi merkitsevänä vielä, kun vakioitiin vanhemman sosioekonominen asema ja perherakenne.

Äidin alkumittauksessa arvioima psykologinen kontrolli oli yhteydessä vähäisempään koulu-uupumukseen 19-20-vuotiailla naisilla (β : -0.28, p =0.025, R^2 : 0.06), mutta ei miehillä. Yhteys säilyi merkitsevänä naisilla, kun vakioitiin sekä vanhemman sosioekonominen asema että perherakenne. Miehillä vähäisempiin kyynisyyden tunteisiin oli yhteydessä heidän arvioimansa äidin lämpimyys (β : -0.38, p =0.017, R^2 : 0.12). Yhteys säilyi merkitsevänä, kun malli vakioitiin vielä vanhemman sosioekonominen asemalla ja perherakenteella. Vastaavaa yhteyttä ei löytynyt naisilta.

Tehtäessä molemmille sukupuolille erikseen regressiomalleja kasvatustyylien yhteydestä kouluinnokkuuteen interaktioanalyysien perusteella, ei tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä löytynyt nuorten ollessa 17-20-vuotiaita.

TAULUKKO 7. Vanhempien kasvatustyylien yhteys 15-16-vuotiaiden tyttöjen ja poikien koulu-uupumukseen vuonna 2004 (lineaarinen regressioanalyysi)

Vuosi 2004	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²	β -kerroin	p-arvo	R ²
TYTÖT n=111									
Koulu-uupumus summa									
Lämpimyyys lapsi isästä	-0.37	0.001	0.12	-0.32	0.005	0.09	-0.34	0.004	0.09
Kyynisyys									
Lämpimyyys isän arvio	-0.34	0.026	0.09	-0.35	0.025	0.12	-0.34	0.038	0.10
Valvonta isän arvio	-0.45	0.002	0.18	-0.45	0.002	0.22	-0.54	<0.001	0.28
Riittämättömyyden tunteet									
Lämpimyyys lapsi isästä	-0.31	0.004	0.09	-0.27	0.018	0.07	-0.28	0.013	0.06
POJAT n= 103									
Koulu-uupumus summa									
Valvonta äidin arvio	-0.39	0.002	0.14	-0.37	0.006	0.10	-0.39	0.004	0.13

β = standardoitu regressiokerroin, R² = adjustoitu selitysaste, ns = ei merkitsevä

Malli 1: kasvatustyyli

Malli 2: kasvatustyyli + vanhemman sosioekonominen asema

Malli 3: kasvatustyyli + vanhemman sosioekonominen asema + perherakenne

3.3 Nuorten ja vanhempien arvioiden eroavaisuudet kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden välisissä yhteyksissä

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli, eroavatko kasvatustyylien, koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden väliset yhteydet nuoren ja vanhemman arvioimana. Nuorten ja vanhempien arvioimien kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen poikkesivat toisistaan nuorten ollessa 15-16-vuotiaita, kun arvioitiin äidin ja isän lämpimyden yhteyttä koulu-uupumukseen ($p < .01$ ja $p < .05$). Nuorten arvioimat äidin ja isän lämpimyys olivat yhteydessä nuorten koulu-uupumukseen, mutta vanhempien vastaavat arviot eivät. Ero löytyi myös, kun tutkittiin isän valvonnan yhteyttä emotionaaliseen väsymykseen koulutyötä kohtaan ($p < .05$). Valvonta oli isän arvioimana yhteydessä uupumusasteiseen väsymykseen koulutyötä kohtaan, mutta ei nuorten arvioimana. Vanhempien ja nuorten arviot äidin lämpimyden yhteydestä 17-18-vuotiaiden nuorten koulu-uupumukseen ($p < .05$) erosivat toisistaan siten, että äidin lämpimyys oli yhteydessä koulu-uupumukseen nuorten arvioimana, mutta ei äidin arvioimana.

4 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten kasvatustyyliä ovat yhteydessä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen alkumittauksessa, kun nuoret olivat 15-16-vuotiaita, sekä kahden että neljän vuoden kuluttua alkumittauksesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös, eroavatko yhteydet tyttöjen ja poikien kesken ja löytyykö eroja sen mukaan, ovatko kasvatustyylien arviot nuoren vai vanhemman.

4.1 Keskeiset tulokset

Ensimmäisenä oletuksena oli, että vanhempien korkea lämpimyys on yhteydessä alhaisempaan koulu-uupumukseen ja korkeampaan kouluinnokkuuteen (hypoteesi 1a). Tämä toteutui tutkimuksemme osittain. Nuorten arvioima vanhempien lämpimyys oli yhteydessä alhaisempaan koulu-uupumukseen ja sen osa-alueisiin nuorten ollessa 15-16-vuotiaita ja kaksi vuotta myöhemmin. Näiltä osin tulokset tukevat aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan vanhempien lämpimyys on yhteydessä lasten ja nuorten parempaan psyykkiseen hyvinvointiin (Chen ym., 2000; Gray & Steinberg, 1999; Operario ym., 2006; Shin ym., 2012). Itsemääräämisteorian (self-determination theory, SDT) mukaan tärkeintä hyvinvoinnille on subjektiivinen kokemus sosiaalisen ympäristön tuesta (Deci & Ryan, 2000). Näin voidaan ajatella, että nuorten arvioimilla kasvatustyyyleillä on suurempi merkitys heidän hyvinvoinnilleen kuin vanhempien arvioimilla kasvatustyyyleillä, koska nuorten omat arviot kertovat subjektiivisen näkökulman. Nuorten alkumittauksessa arvioima vanhempien lämpimyys ei ollut yhteydessä nuorten koulu-uupumukseen eikä sen eri puoliin neljä vuotta myöhemmin, jolloin nuoret olivat 19-20-vuotiaita. Nuoren kasvaessa hän vähitellen itsenäistyy perheestään ja ikätovereiden merkitys kasvaa (Leinonen, 2004). Viimeisessä mittauksessa tutkimuksen nuoret olivat 19-20-vuotiaita, joten on mahdollista, että vanhempien kasvatustyyleillä ei enää tässä vaiheessa ole niin suuri merkitys heidän psyykkiselle hyvinvoinnilleen kuin aikaisemmin. Osa nuorista asuu jo itsenäisesti, ja vanhemmilla ei ole välttämättä niin suuri rooli heidän elämäänsä kuin ennen. Lisäksi osa nuorista ei välttämättä ole enää missään koulutuksessa, vaan käy töissä. Tällöin kysymys koulu-uupumuksesta mittaa työuupumusta.

Oletimme myös, että vanhempien korkeampi valvonta on yhteydessä alhaisempaan koulu-uupumukseen ja korkeampaan kouluinnokkuuteen (hypoteesi 1a). Sekä nuorten että vanhempien arvioima korkeampi valvonta oli yhteydessä 15-16-vuotiaiden nuorten alhaisempaan koulu-uupumukseen ja sen osa-alueisiin. Lisäksi nuorten alkumittauksessa arvioima äidin valvonta oli yhteydessä 17-18-vuotiaiden nuorten vähäisempiin riittämättömyyden tunteisiin. Näiltä osin tutkimuksemme tuki aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan vanhempien valvonnalla on myönteisiä vaikutuksia lapsen käyttäytymiseen (DeVore & Ginsburg, 2005; Laird ym., 2003). Valvonta ei ollut yhteydessä nuorten koulu-uupumukseen eikä sen eri puoliin nuorten aikuistuuksessa.

Vanhempien lämpimyys ja valvonta eivät olleet yhteydessä kouluinnokkuuteen nuorten eikä vanhempien arvioimana. Voikin olla, että kouluinnokkuuden kannalta vanhempien käyttämällä

kasvatustyyllillä ei ole kovin suurta merkitystä, vaan siihen vaikuttavat useat muut tekijät. Muita tekijöitä voivat olla esimerkiksi nuoren kavereiden innokkuus koulua kohtaan, opettajan innostava opetus, koulun ilmapiiri ja nuoren temperamentti (ks. esim. Salmela-Aro ym., 2008b; Kiuru ym., 2008).

Oletuksena oli myös, että korkea psykologinen kontrolli ja alhainen behavioraalinen kontrolli ovat yhteydessä korkeampaan koulu-uupumukseen ja alhaisempaan kouluinnokkuuteen (hypoteesi 1b). Tutkimuksessamme vain nuorten arvioima äidin korkea psykologinen kontrolli oli yhteydessä 15-16-vuotiaiden nuorten korkeampaan koulu-uupumukseen ja riittämättömyyden tunteeseen alkumittauksessa. Näiltä osin tulokset ovat yhtäpitäviä aikaisempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan vanhempien psykologinen kontrolli aiheuttaa nuorelle sisäisiä ongelmia (Barber, 1994, 1996; Loukas, 2009). Vastoin hypoteesia isän korkeampi psykologinen kontrolli oli yhteydessä korkeampaan kouluinnokkuuteen nuorten aikuistuesssa. Myös Kervinen ja Aunola (2013) havaitsivat isän psykologisen kontrollin vaikuttavan positiivisesti lapsen toimintaan, kun he tutkivat lasten tehtäväsuuntautunutta koulutöiden tekemistä. Yhtenä selityksenä ristiriitaiselle tulokselle voi olla, että isän painostus saa nuoren opiskelemaan kovemmin ja ulkoinen motivaatio (isän miellyttämisen halu tai rangaistuksen pelko) muuttuu sisäiseksi. Syyinä voi olla myös, että ahdistava ilmapiiri kotona saa nuoren suuntaamaan mielenkiintoaan muualle. Behavioraalisen kontrollin osalta ei löytynyt yhteyksiä koulu-uupumukseen eikä kouluinnokkuuteen. Behavioraalinen kontrolli onkin usein yhdistetty ulkoiseen ongelmakäyttäytymiseen (Barber, 1994) ja puutteelliseen käyttäytymisen säätelyyn (Barber, 1996). On mahdollista, että behavioraalisella kontrollilla ei ole suurta merkitystä nuorten sisäiseen hyvinvointiin ainakaan koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Voi myös olla, ettei behavioraalinen kontrolli tässä tutkimuksessa ollut yhteydessä koulu-uupumukseen tai sen osa-alueisiin, koska valvonta muodosti oman kasvatustyyli­dimension eikä ollut osa behavioraalista kontrollia.

Toisen tutkimuskysymyksen osalta oletimme, että kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen ovat erilaisia tytöillä ja pojilla (hypoteesi 2). Kasvatustyyli­tylit olivat osittain eri tavalla yhteydessä koulu-uupumukseen sukupuolen mukaan eli hypoteesi piti osittain paikkansa. Kaiken kaikkiaan sukupuolieroja oli melko vähän. Sekä tytöillä että pojilla vanhempien lämpimyy­ys ja valvonta olivat myönteisiä tekijöitä koulu-uupumuksen kannalta. Mielenkiintoista oli, että tytöillä isän lämpimyy­ys ja valvonta olivat suojaavasti yhteydessä koulu-uupumukseen tai sen osa-alueisiin, mutta pojilla puolestaan arvio äidin lämpimyydestä ja äidin arvio valvonnasta olivat suojaavia tekijöitä. Pojilla äidin arvioima psykologinen kontrolli oli koulu-uupumuksen riskitekijä, kun taas tytöillä se äidin arvioimana suo­jasi koulu-uupumukselta, mikä on vastoin aikaisempaa hypoteesia

(hypoteesi 1b). Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on noussut esille, että isän käyttämällä kasvatustyyllillä on merkitystä erityisesti tyttöjen hyvinvointiin ja äitien käyttämällä kasvatustyyllillä poikien hyvinvointiin (Rork & Morris, 2009; Piko & Balázs, 2012).

Kolmanteen tutkimuskysymykseen emme tehneet oletuksia siitä, eroavatko kasvatustyylien yhteydet koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen sen mukaan ovatko kasvatustyylien arvioinnit nuoren vai vanhemman. Suurin osa yhteyksistä ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi. Eroja löytyi kuitenkin lämpimyyden yhteydestä koulu-uupumukseen. Lisäksi isän arvioima valvonta oli yhteydessä nuorten väsymykseen koulutyötä kohtaan, mutta ei nuorten arvioima isän valvonta. Koska suurin osa yhteyksistä eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi, voi tämä tulos antaa viitteitä siitä, että sekä nuori että vanhempi ovat yhtä luotettavia tiedon lähteitä kasvatustyylien arvioinnissa.

4.2 Tutkimuksen arviointia

Aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta kasvatustyylien yhteydestä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen on hyvin niukasti (Shin ym., 2012). Tietääksemme tämä on ensimmäinen pitkittäistutkimus, jossa on tutkittu kasvatustyylien yhteyttä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen. Vahvuutena tutkimuksessamme on myös, että tutkimme sekä nuorten että heidän äitiensä ja isiensä arvioimien kasvatustyylien yhteyttä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen. Valtaosassa aikaisemmista tutkimuksista kasvatustyyliä on arvioinut joko lapsi tai vanhempi. Lisäksi suurimmassa osassa tutkimuksista kasvatustyyliä on arvioinut vain äiti. Myös tutkimusta siitä, ovatko nuoren ja vanhemman arviot kasvatustyyleistä eri tavoin yhteydessä nuoren hyvinvointiin, on hyvin vähän tietoa. Tässä tutkimuksessa nuoren arvio nousi selkeämmin esille. Lisäksi selvitimme, ovatko kasvatustyyli eri tavoin yhteydessä koulu-uupumukseen ja kouluinnokkuuteen tytöillä ja pojilla.

Tutkimukseemme liittyy rajoituksia, jotka on syytä ottaa huomioon tuloksia tarkastellessa. Nuorilta ja vanhemmilta kysyttiin kasvatustyyleistä vain alkumittauksessa vuonna 2004, jolloin nuoret olivat 15-16-vuotiaita. Voi olla, että nuoren kasvaessa myös vanhemman käyttäytyminen

häntä kohtaan muuttuu (Leinonen, 2004) ja sen myötä nuoret ja vanhemmat arvioivat kasvatustyyliä erilaiseksi. Nuorelle saatetaan esimerkiksi antaa enemmän vastuuta ja vuorovaikutus voi olla tasapuolisempaa nuoren ja vanhemman välillä. Lisäksi esimerkiksi Aunola, Tolvanen, Viljaranta ja Nurmi (painossa) havaitsivat tutkimuksessaan, että vanhempien psykologinen kontrolli lapsia kohtaan voi vaihdella päivästä toiseen, joka puolestaan heijastuu lapsen käytökseen. Näin on mahdollista, että vanhemmat arvioivat käyttämäänsä psykologista kontrollia eri tavoin eri päivinä. Luotettavamman tuloksen saamiseksi olisikin hyvä mitata myös kasvatustyyliä useammalla kerralla. Vaikka tutkimuksessa käytettiin poikkileikkausasetelman lisäksi pitkittäisasetelmaa, pidempi tarkastelujakso ja useampi mittauskerta mahdollistaisivat vaikutussuhteiden tarkemman tutkimisen.

Aineisto perustuu kyselyyn, ja kyselyyn liittyy tiettyjä epävarmuustekijöitä. Kyselyn avulla tutkittava itsearvioi tutkittavaa asiaa, ja tutkittavan kokemus ei välttämättä vastaa sitä, mitä se objektiivisesti mitattuna olisi. Havainnointi tai päiväkirjamenetelmä voisivat antaa tarkempaa tietoa kasvatustyyleistä, koulu-uupumuksesta ja kouluinnokkuudesta, mutta ne ovat ajallisesti ja taloudellisesti vaikeampia toteuttaa, varsinkin aineiston ollessa suuri. Usein ilmiöt käyttäytymisteellisessä tutkimuksessa ovatkin niin monimutkaisia, että niitä on lähes mahdotonta mitata objektiivisesti. Usein myös subjektiivinen kokemus on hyvinvoinnin kannalta erityisen oleellisessa asemassa (Deci & Ryan, 2000).

Kyselyn pitäisi mitata tutkittavaa asiaa mahdollisimman validisti ja reliabelisti. Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta eli tutkimusmenetelmällä voidaan mitata sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän toimintavarmuutta ja johdonmukaisuutta eli mittari mittaa aina samaa asiaa. Reliabiliteetti voidaan jakaa vielä sekä pysyvyyteen ajassa että mittarin yhtenäisyyteen. Usein tutkittavaa ilmiötä mitataan useilla eri väittämällä, joten kaikkien väittämien pitäisi mitata johdonmukaisesti samaa asiaa, jota on tarkoituskin. Mittarin yhtenäisyyden tarkasteluun käytetään yleisesti Cronbachin alfa -kertoimien tarkastelua. Muuttujat, joista muodostettiin koulu-uupumuksen ja kouluinnokkuuden summamuuttujat, saivat tässä tutkimuksessa riittävän korkeita Cronbachin alfa -kertoimia. Alhaisin Cronbachin alfa -kerroin oli kuitenkin emotionaalisen väsymyksen (.57) osalta alkumittauksessa. Voi olla, että emotionaalisen väsymyksen väittämät sekoittuivat fyysisen väsymyksen tuntemuksiin, ja siksi yhtenäisyys oli heikompaa. Vanhemmat nuoret mahdollisesti osasivat jo tulkita väittämiä paremmin, koska yhtenäisyys oli korkeampaa. Salmela-Aron ym. (2009b) tutkimus koulu-uupumuksen reliabiliteetista ja validiteetista tukee myös ratkaisumme tarkastella sekä emotionaalisen väsymyksen, kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteiden tarkastelua erikseen että koulu-

uupumuksen tarkastelua näistä muodostettuna summamuuttujana. Salmela-Aron ja Upadayan (2012) tutkimus kouluinnokkuuden reliabiliteetista tukee puolestaan kouluinnokkuuden tarkastelua kokonaisuutena.

Tutkimusaineisto koostui kahden keskisuomalaisen koulun oppilaista ja heidän vanhemmistaan, joten tulosten yleistämiseen täytyy suhtautua varovaisesti. Kouluja tai oppilaita ei poimittu otokseen satunnaisesti vaan kouluja pyydettiin mukaan FinEdu-tutkimukseen. Kun pyydetään tutkittavia otokseen, on olemassa riski, että aineistosta tulee valikoitunut tiettyjen ominaisuuksien suhteen, jotka saattavat olla merkityksellisiä tulosten yleistämisen kannalta. Satunnaistaminen parantaisi yleistettävyyttä. Tässä tutkimuksessa vastausprosentit pysyivät kuitenkin varsin korkeina seurannan aikana nuorilla. Pitkittäistutkimuksissa usein ongelmana on, että aineisto valikoituu vielä edelleen seurannan aikana, mikä heikentää tulosten yleistettävyyttä. Aineisto oli myös suhteellisen pieni ja maantieteellisesti rajatulta alueelta. Koulutyöhön liittyvä paine ja vanhempien odotukset lastensa koulunkäynnistä, jotka mahdollisesti lisäävät uupumusta, saattavat olla suurempia Etelä-Suomen suurimmissa kaupungeissa.

Ongelmallista vanhemmuuden tutkimuksessa on, että käsitteitä ei käytetä johdonmukaisesti, jolloin samasta asiasta voidaan käyttää erilaisia käsitteitä eri tutkimuksissa (Aunola, 2005). Tutkimuksissa saatetaan mitata myös samoja käsitteitä hyvin eri tavoin. Esimerkiksi psykologista kontrollia voidaan mitata syyllistävyytenä ja häpeän osoituksina lapselle tai itsenäisyyden tukemisen puutteena. Lisäksi kasvatustyyli tutkimusta on tehty sekä dimensionaalista että typologisesta näkökulmasta, mikä osaltaan vaikeuttaa tulosten vertailua.

4.3 Jatkotutkimushaasteet ja johtopäätökset

On esitetty, että lasten ja nuorten sopeutumiseen saattaa vaikuttaa yksittäisten kasvatustyylien sijasta niiden yhdistelmät (Aunola & Nurmi, 2004, 2005; Gray & Steinberg, 1999). Esimerkiksi äidin korkean psykologisen kontrollin ja alhaisen lämpimyyden yhdistelmän on todettu pienillä lapsilla ennustavan lisääntyneitä lapsen sisäistä ja ulkoista ongelmakäyttäytymistä (Aunola & Nurmi, 2005). Yhtenä jatkotutkimushaasteena onkin kasvatustyylien sekä koulu-uupumuksen ja

kouluinnokkuuden välisten yhteyksien tutkiminen nuorilla siten, että otetaan huomioon kasvatustyylien erilaiset yhdistelmät.

Koulu-uupumusta ja kouluinnokkuutta selittävät useat eri tekijät, ja kasvatustyyli on vain eräs mahdollinen selittävä tekijä. Kasvatustyylien merkitys voisi olla keskeisempi, jos otettaisiin huomioon myös muita nuorten psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten ystävyyssuhteiden merkitys. Vähäisempään koulu-uupumukseen onkin ollut yhteydessä sosiaalinen tuki, varsinkin ystäviltä (Jacobs & Dodd, 2003). Jatkossa olisi hyvä ottaa huomioon myös nuorten temperamentin vaikutus, sillä on mahdollista, että kasvatustyyli vaikuttavat nuorten koulu-uupumukseen eri tavoin riippuen nuoren temperamentista. Viitteitä ainakin on, että lapsen (10-12 v.) temperamentin ja vanhemman kasvatustyylin interaktio on yhteydessä masennusoireisiin (Oldehinkel, Veenstra, Ormel, de Winter, & Verhulst, 2006). On myös osoitettu, että nuoren negatiivinen temperamentti (mm. hermostuu helposti) on yhteydessä korkeampaan koulu-uupumukseen (Jacobs & Dodd, 2003). Lisäksi vanhempien antama roolimalli voi olla merkittävämpi kuin vanhempien kasvatustyyli nuoren kokeman koulu-uupumuksen kannalta. Jos vanhemmat raportoivat työuupumuksesta, on suurempi todennäköisyys, että nuorikin kokee koulu-uupumusta kuin sellaisessa tilanteessa, jossa vanhemmat eivät raportoi työuupumuksesta (Salmela-Aro, Tynkkynen & Vuori, 2011). Jatkossa voisikin tutkia samanaikaisesti kasvatustyyliä ja vanhempien työuupumusta suhteessa nuorten koulu-uupumukseen. Voi myös olla, että vanhempien työuupumus vaikuttaa heidän tyyliinsä toimia vanhempana. Mahdollisesti kodin ilmapiiri on kireä ja vanhemmat ovat vähemmän vastaanottavaisia ja lämpimiä, jos he kärsivät työuupumuksesta.

Tutkimuksessamme kaikkein vahvimmat yhteydet löytyivät nuoren arvioiman äidin ja isän lämpimyden ja koulu-uupumuksen välillä. Tutkimus siis osoitti, että erityisesti nuoren kokemalla vanhempien lämmöllä ja tuella, on merkitystä nuorten koulu-uupumuksen kannalta. Koska koulu-uupumuksella on kielteisiä seurauksia nuoren elämään muun muassa unihäiriöiden ja opintojen viivästymisen muodossa, on siihen puuttuminen tärkeää. Nuorten kouluun liittyvän stressin vähentämiseksi voitaisiin tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään esimerkiksi tiivistämällä koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Opettajat voisivat olla vanhempien tukena murrosikäisen nuoren ymmärtämisessä. Vanhempia olisi hyvä kannustaa lämpimyyttä ja valvontaa korostavaan kasvatustyyliin. Kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi ja koulukuraattori voisivat tukea sekä opettajia että vanhempia kasvatustehtävässä.

LÄHTEET

Airila A., Hakanen J., Punakallio A., Lusa S., & Luukkonen R. (2012). Is work engagement related to work ability beyond working conditions and lifestyle factors? *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 85, 915-925

Almeida, D. M., Wethington, E., & Chandre, A .L. (1999). Daily transmission of tensions between marital dyads and parent-child dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 49-61.

Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 04/05, 356-369.

Aunola, K., & Nurmi, J-E. (2004). Maternal affection moderates the impact of psychological control on a child's mathematical performance. *Developmental Psychology*, 40, 965-978.

Aunola, K., & Nurmi, J-E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144-1159.

Aunola, K., Nurmi J.-E., Onatsu-Arviolommi, T., & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery orientation and social background in their parenting style. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 307-317.

Aunola, K., Tolvanen, A., Viljaranta, J., & Nurmi, J-E. (painossa). Psychological control in daily parent-child interactions increases children's negative emotions. *Journal of Family Psychology*.

Barber, B. K. (1994). Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.

Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 326-3319.

Barber, B. K. (2002). Reintroducing parental psychological control. Teoksessa B. K. Barber (toim.). *Intrusive parenting. How psychological control affects children and adolescents* (s. 3-13). Washington, DC: American Psychological Association.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development, 37*, 887-907.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting styles on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence, 11*, 56-95.

Berndt, T. J., & Miller, K. E. (1990). Expectancies, values, and achievement in junior high school. *Journal of Educational Psychology, 82*, 319–326.

Bond, L., Butler, H., Thomas, L., Carlin, J., Glover, S., Bowes, G., & Patton, G. (2007). Social and school connectedness in early secondary as predictors of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health, 40*, 357.e9-357.e18.

Browne, D. T., Oduyungbo, A., Thabane, L., Byrne, C., & Smart, L. A. (2010). Parenting-by-gender interactions in child psychopathology: Attempting to address inconsistencies with a Canadian national database. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 4*:5.

Carter, M., McGee, R., Taylor, B., & Williams, S. (2007). Health outcomes in adolescence: Associations with family, friends and school engagement. *Journal of Adolescence, 30*, 51-62.

Chen, X., Liu, M., & Li, D. (2000). Parental warmth, control, and indulgence and their relations to adjustment in Chinese children: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology, 14*, 401-419.

Cuffe, S.P., McKeown, R.E., Addy, C.L., & Garrison, C.Z. (2005). Family and psychosocial risk factors in a longitudinal epidemiological study of adolescents. *Journal of the American academy of child and adolescent psychiatry, 44*, 121-129.

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 128*, 487-496.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. 2000. The “What” and “Why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.

Demuth, S., & Brown, S. L. (2004). Family structure, family processes, and adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender. *Journal of research in crime and delinquency*, 41, 58-81.

DeVore, E. R., & Ginsburg, K. R. (2005). The protective effects of good parenting on adolescents. *Current Opinion in Pediatrics*, 17, 460–465.

Finkelstein, J-A. (2001). Maternal psychological control and adolescent adjustment: Moderating effects of gender and ethnicity. Doctoral dissertation. Northwestern University, Evanston, Illinois.

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59-109.

Golembiewski, R. (1989). A note on Leiter's study: Highlighting two models of burnout. *Group & Organization Management*, 14, 5–13.

Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and Family*, 61, 574-587.

Hakanen J., & Lindbohm M-L. (2008). Work engagement among breast cancer survivors and their referents. The importance of optimism and social resources at work. *Journal of Cancer Survivorship*, 2, 283-295.

Hakanen J., & Schaufeli W. (2012). Do burnout and work engagement predict depressive symptoms and life satisfaction? A three-wave seven-year prospective study. *Journal of Affective disorders*, 141, 415-424.

Hallberg U., & Schaufeli W. (2006). “Same same” but different? Can work engagement be discriminated from job involvement and organizational commitment. *European Psychologist*, 11, 119-127.

Hilton, J.M., Desrochers, S., & Devall, E.L. (2001). Comparison of role demands, relationships, and child functioning in single-mother, single-father, and intact families. *Journal of divorce and remarriage*, 35, 29-56.

Holden, G. W., & Miller, P. C. (1999). Enduring and different: A meta-analysis of the similarity of parents' child rearing. *Psychological Bulletin*, 125, 223-254.

Hyun-Jeong, K., Arnold, D. H., Fisher, P. H., & Zeljo, A. (2005). Parenting and preschoolers' symptoms as a function of child gender and SES. *Child & Family Behavior Therapy*, 27, 23-41.

Iacovides, A., Fountoulakis, K. N., Kaprinis, S., & Kaprinis, G. (2003). The relationship between job stress, burnout and clinical depression. *Journal of Affective Disorders*, 75, 209–221.

Jacobs, S. R., & Dodd, D. K. (2003). Student burnout as a function of personality, social support, and work load. *Journal of College Student Development*, 44, 291-303.

Jose, P. E., & Ratcliffe, V. (2004). Stressor frequency and perceived intensity as predictors of internalizing symptoms: Gender and age differences in adolescence. *New Zealand Journal of Psychology*, 33, 145–154.

Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36, 366-380.

Kerr, M., Stattin, H., Biesecker, G., & Ferrer-Wreder, L. (2003). Relationships with parents and peers in adolescence. Teoksessa R. M. Lerner, M. A. Easterbrooks & J. Mistry (toim.), *Handbook of psychology: Developmental Psychology, Vol 6* (s. 395-419). New York: Wiley.

Kervinen, S., & Aunola, K. (2013). Vanhempien kasvatustyylien yhteys lasten koulussa käyttämiin työskentelytapoihin. *Psykologia* 48, 4-15.

Kiuru, N., Aunola, K., Nurmi, J-E., Leskinen, E., & Salmela-Aro, K. (2008). Peer group influence and selection in adolescents' school burnout: A longitudinal study. *Merril-Palmer Quarterly*, 54, 23-55.

- Kupari, P., Vettenranta, J., & Nissinen, K. (2012). *Oppijalähtöistä pedagogiikkaa etsimässä. Kahdeksannen luokan matematiikan luonnontieteiden osaaminen. Kansainvälinen TIMMS - tutkimus Suomessa*. Jyväskylän yliopistopaino.
- Kämppi, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villbrg, J., & Kannas, L. (2012). *Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja pohjoismaissa 1994-2010 - WHO-koululaistutkimus (HBSC-Study)*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2003). Parents monitoring-relevant knowledge and adolescents delinquent behavior: Evidence of correlated developmental changes and reciprocal influences. *Child Development, 74*, 752-768.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2008). Parents monitoring knowledge attenuates the link between antisocial friends and adolescent delinquent behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology, 36*, 299-310.
- Lee, R., & Ashforth, B. (1993). A further examination of managerial burnout: Toward an integrated model. *Journal of Organizational Behavior, 14*, 3-20.
- Leinonen, J. (2004). Vanhemmuus lapsen kasvu ympäristön osana. *Psykologia, 39*, 176-195.
- Leiter, M., & Maslach, C. (1988). The impact of interpersonal environment on burnout and organizational commitment. *Journal of Organizational Behavior, 9*, 297-308.
- Loukas, A. (2009). Examining temporal associations between perceived maternal psychological control and early adolescent internalizing problems. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 113-1122.
- Maccoby, E. E. (1984). Socialization and developmental change. *Child Development, 55*, 317-328.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen (Sarjan toim.) & E. M. Hetherington (Vol. Toim.), *Handbook*

of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development (4. painos, s. 1-101). New York: Wiley.

Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-442.

McKee, L., Roland, E., Coffelt, N., Olson A. L., Forehand, R., Massari, C., Jones, D., Gaffney, C. A., & Zens, M. S. (2007). Harsh discipline and child problem behaviors: The roles of positive parenting and gender. *Journal of Family Violence*, 22, 187-196.

McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2006). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27, 155-172.

McShane, K. E., & Hastings, P. D. (2009). The new friends vignettes: Measuring parental psychological control that confers risk for anxious adjustment in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 481-495.

Nurmi, J.-E., & Salmela-Aro, K. (2002). Goal construction, re-construction, and depressive symptoms in a life-span context: The transition from school to work. *Journal of Personality*, 70, 385-420.

Oldehinkel, A. J., Veenstra, R., Ormel, J., de Winter, A. F., & Verhulst, F. C. (2006). Temperament, parenting, and depressive symptoms in a population sample of preadolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 684-695

Operario, D., Tschann, J., Flores, E., & Bridges, M. (2006). Brief report: Associations of parental warmth, peer support and gender with adolescent emotional distress. *Journal of Adolescence*, 29, 299-305.

Piko, B. F., & Bala'zs, M. A. (2012). Control or involvement? Relationships between authoritative parenting style and adolescent depressive symptomatology. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 21, 149-155.

- Parker, P. D., & Salmela-Aro, K. (2011). Developmental processes in school burnout: A comparison of major developmental models. *Learning and Educational Differences, 21*, 244-248.
- Pomerantz, E. M., Altermatt, E. R., & Saxon, J. L. (2002). Making the grade but feeling distressed: Gender differences in academic performance and internal distress. *Journal of Educational Psychology, 94*, 396-404.
- Ramelow, D., Klinger, D., Currie, D., Freeman, J., Damian, L., Negru, O., Samdal, O. Rasmussen, M., & Felder-Puig, R. (2012). Social context. Social determinants of health and well-being among young people. Teoksessa C. Currie., C. Zanotti, A. Morgan., D. Currie, M. de Looz, C. Roberts, O. Samdal, O. Smith, & V. Barnekow (toim.), *Health Behavior in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2009/2010 survey*. World Health Organization.
- Roberts, G. C., Block, J. H., & Block, J. (1984). Continuity and Change in Parents' Child-Rearing Practices. *Child Development, 55*, 586-597.
- Rohner R. P., & Britner P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research, 36*, 16-47.
- Rork, K. E., & Morris T. L. (2009). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: Direct observational of parental warmth and control. *Child & Family Behavior Therapy, 31*, 220-235.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., & Nurmi, J-E. (2008a). The role of educational track in adolescents' school burnout: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology, 78*, 663-689.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Pietikäinen, M., & Jokela, J. (2008b). Does school matter? The role of school context for school burnout. *European Psychologist, 13*, 1-13.
- Salmela-Aro, K. (2009a). *Opiskelu-uupumus mittari SBI-9 yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoille*. Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiön tutkimuksia 46.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Leskinen, E., & Nurmi, J-K. (2009b). School Burnout Inventory (SBI) reliability and validity. *European Journal of Psychological Assessment, 25*, 48-57.

Salmela-Aro, K., & Nurmi, J-E. (1997). Goal contents, well-being, and life context during transition to university: A longitudinal study. *International Journal of Behavioral Development, 20*, 471-491.

Salmela-Aro, K. & Näätänen, P. (2005). *Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10*. Helsinki: Edita.

Salmela-Aro, K., Savolainen, H., & Holopainen, L. (2009c). Depressive symptoms and school burnout during adolescence: Evidence from two cross-lagged longitudinal studies. *Journal of Youth Adolescence, 38*, 1316-1327.

Salmela-Aro, K., & Tynkkynen, L. (2012). Gendered pathways in school burnout among adolescence. *Journal of Adolescence, 35*, 929-939.

Salmela-Aro, K., Tynkkynen, L., & Vuori, J. (2011). Parents' work burnout and adolescents' schoolburnout: Are they shared? *European Journal of Developmental Psychology, 8*, 215-227.

Salmela-Aro, K., & Upadaya, K. (2012). The Schoolwork Engagement Inventory, energy, dedication and absorption. *European Journal of Psychological Assessment, 28*, 60-67.

Scafer, E. S. (1965). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of consulting Psychology, 29*, 552-557.

Schaufeli, W. B., Martinez, I. M., Marques Pinto, A. M., Salanova, M., & Bakker, A. B. (2002). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 33*, 464-481.

Shin H., Lee J., Kim B., & Lee S. M. (2012). Students perceptions of parental bonding styles and their academic burnout. *Asia Pacific Education Review, 13*, 509-517.

Taris, T., Le Blanc, P., Schaufeli, W., & Schreurs, P. (2005). Are there causal relationships between the dimensions of the Maslach Burnout Inventory? A review and two longitudinal tests. *Work & Stress, 19*, 238-255.

Tilastokeskus. (2012). *Koulutukseen hakeutuminen*. [Viitattu 12.1.2013]. Saatavissa <http://www.stat.fi/til/kou.html>.

Tynkkynen, L., Vuori, J., & Salmela-Aro, K. (2012). The role of psychological control, socioeconomic status and academic achievement in parents' educational aspirations for their adolescent children. *European Journal of Developmental Psychology*, 9, 695-710.

Vasalampi, K., Nurmi, J-K., & Salmela-Aro, K. (2010). Sisäisen motivaation ja hyvinvoinnin rooli onnistuneessa koulutussiirtymässä. *Psykologia* 45 (05-06).

Väljjarvi, J. (2012). Suomalainen koulu oppimisen mahdollistajana ja kannustajana. Teoksessa S. Sulkunen & J. Väljjarvi (toim.), *PISA09. Kestääkö osaamisen pohja?* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12.